

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 10 (609)

Bendraklasių susitikimas... po 60 metų

107-osios laidos (1958) abiturientai

Šiomis dienomis visose Lietuvos gimnazijose paskutines dienas su bendraklasiais leidžia šių metų laidos abiturientai. Dalis jų rudenį taps universitetų ir kolegijų studentais, o kita dalis pasirinks kvalifikuoto darbininko kelią arba dalyvaus šeimos versle. O kuri dalis, vos pasibaigus egzaminams, paliks Lietuvą ir pasirinks emigranto dalią? Apklauso grėsmingai liudija, kad tokių kai kuriose mokyklose gali būti daugiau nei trečdalis. Tarp pastarųjų yra tokių, kurių šeimos nariai jau ne vienerius metus darbuojasi Vokietijoje, Anglijoje, Airijoje, Norvegijoje ir kt. Neseniai Pasaulio lietuvių bendruomenės inicijuotas tyrimas parodė, kad naujausios bangos išeiviai iš Lietuvos gyvena daugiau kaip 40 valstybių.

Kad ir kurį ateities kelią pasirinktų, visi abiturientai supranta, kad netrukus su bendraklasiais kasdien nebus susitikimų. Praeityje liks moksleiviškų dienų įspūdžiai ir prisimi-

nimai. Abiturientų išleistuvėse dažnai susitariama savo mokykloje ar kitoje pasirinktoje vietoje būtina susitikti po metų. Suplanuojama, kad būsimojo susitikimo metu bus labai įdomu pasidalinti savarankiško gyvenimo pirmųjų metų pasiekimais. Dabar pasaulis toks mobilus, o daugelio užsienio kalbų įgūdžiai – gana neblogi. Bet štai ateina sutarto pasimatymo diena, o iš buvusių bendraklasių būrio pasirodo vos keletas. Pradedama ieškoti, kas galėtų imtis organizatoriaus vaidmens, dalijamasi buvusių bendraklasių adresais. Kai kuriems pavyksta atkurti bent dalį buvusių ryšių ir vėlesnius pasimatymus surengti bent kas penkeri metai. Ir tik labai reta laida išlaiko bendraklasių bendravimą 20 ar 30 metų.

Gegužės 12 d. dar gerokai prieš vidurdienį Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijos kiemyje susirinko 107-osios laidos abiturientai. Brandos atestatus jie gavo prieš 60 metų. Visą tą laiką jie reguliariai susitikdavo kas penkeri metai, dalindavosi savo pasiekimais. Kartais susitikdavo ir neplanuotai, kai tekdavo palydėti į Anapilį tuos, kurių gyvybė jau užgeso, arba padėti sunkiai susirgusiems. Per tuos 60 metų pavyko išlaikyti klasės branduolį. Žinomas beveik visų bendraklasių likimas. Ir šį kartą padėtos gėlės ant buvusių klasės auklėtojų kapų. Susirinkusių būrys buvo net gausnesnis nei prieš penkerius metus. Data – tikrai neeilinė, minimas Lietuvos valstybės šimtmetis. Ilga tylos „minute“ pagerbdami mirusius, ne vienas tikriausiai pagalvojo, kada buvusių bendraklasių susitikimus nu-

trauks nepermaldaujama likimo ranka.

Šios Šiaulių gimnazijos iš naujo Lietuvai pristatyti nereikia. Tarp jos auklėtinių – net keturi Vasario 16-osios Akto signatarai: Alfonsas Petrulis (1873–1928), Jonas Vileišis (1872–1942), Steponas Kairys (1879–1964) ir Mykolas Biržiška (1882–1962). Kiekvienoje abiturientų laidoje – visai Lietuvai žinomi žmonės. Ne išimtis ir 107-oji, kurioje tarp buvusių bendraklasių – puikūs savo srities specialistai, visuomenės veikėjai, menininkai ir mokslininkai. Su didžiu pagarba jie prisimena daugelį savo buvusių mokytojų, tarp jų ir tuos, kurių dėl savo nepatyrimo mokykliniais metais nesugebėjo deramai įvertinti, apie kurių nuopelnus tautai tuo metu nežinojo. Tik praėjus daugeliui metų buvusieji auklėtiniai suprato ne vieno iš pedagogų talentus, įvertino labai aukštą jų kultūrinį išprusimą ir patriotiškumą, kurį atskleisti 1954–1958 metais buvo labai rizikinga. Prisiminėme ir tos pačios mokyklos auklėtinius, tais metais ne vieną kartą iškėlusius Lietuvos trispalvę gerai matomose vietose, vėliau nuteistus ir ilgiems metams išvežtus į Mordovijos ar kitas „Gulago archipelago“ vietas.

Tai buvo laikotarpis, kai okupacinis režimas visomis išgalėmis stiprino savo įtaką, keitė mokymo dalykų programas, braukdamas iš jų viską, kas primintų nepriklausomą Lietuvą ar vakarietiško europinio išprusimo bruožus. Tai buvo pirmieji metai, kai panaikintos atskiros berniukų ir mergaičių mokyklos. Tik vienerius metus teko mokytis lotynų kalbos, kurią tuo metu mums dėstė labai aukšta vidine kultūra pasižymėjęs

■ Nukelta | 2 p.

Apsikabinimas po 60 metų nuo mokyklos baigimo

ŠIAME NUMERYJE

Klasės draugų susitikimas – po 60 metų ● 1–2 p.

Lietuvos mokslininkų sąjungoje ● 2, 4 p.

Nauji VDU garbės daktarai ● 2 p.

Ar daug nutolome nuo sovietmečio? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3–4 p.

Vienijasi bendriems mokslo projektams ● 5 p.

Studijų naujovės ● 6–8 p.

Mokslo naujienos ● 7–8 p.

Publicistas Vincas Vilkaitis ● 9–10 p.

Lietuvių mokslo draugijos (1907–1940) įnašas į tautos švietimą ● 10–11 p.

Romo Kalantos žūties minėjimas ● 11 p.

Lietuvos universitetų periodiniai leidiniai ● 12 p.

LMA Vrublevskių bibliotekoje ● 12 p.

Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija

Bendraklasių susitikimų organizatorė Regina Sebeckaitė-Šatūnienė

Prof. S. Bianchini ir doc. M. Drungai – VDU Garbės daktaro regalijos

Gegužės 15 d. VDU Didžiojoje auloje įvyko iškilmingas Senato posėdis, kuriame VDU Garbės daktaro regalijos įteiktos Bolonijos universiteto (Italija) profesoriumi Stefano Bianchini ir Vytauto Didžiojo universiteto docentui Mykolui Jurgui Drungai. Posėdyje dalyvavo ir šventinę kalbą pasakė VDU Tarybos pirmininkas Prezidentas Valdas Adamkus.

Bolonijos universiteto prof. S. Bianchini VDU Garbės daktaro vardas suteiktas už jo reikšmingą indėlį, plėtojant tarptautinį universitetų bendradarbiavimą, ir nuopelnus, vystant Rytų Europos ir Baltijos regiono politikos bei istorijos studijas. Prof. S. Bianchini domėjimasis Rytų Europos šalių politika ir istorija buvo geras pagrindas plėtoti mokslinius bei akademinis mainus, jis skatino VDU Humanitarinių ir Politikos mokslų ir

VDU Garbės daktaras docentas Mykolas Jurgis Drunga

diplomatijos fakultetų dėstytojų mokslinio potencialo augimo idėją, akcentavo tarpkultūrinio bendradarbiavimo, įvairovės ir tolerancijos kitos kultūros žmonėms principus. Profesorius daug prisidėjo užmegzdamas ryšius su tarptautinėmis organizacijomis, jo iniciatyva VDU kolegose buvo ir yra kvie-

čiami į tarptautinius mokslinius renginius, seminarus ir kt.

VDU Senato sprendimu doc. M. J. Drungai VDU Garbės daktaro regalijos suteiktos už jo nuopelnus nepriklausomai Lietuvai, humanistinių kultūros ir demokratijos vertybių puoselėjimą ir Vytauto Didžiojo universiteto vardo garsinimą. Karo pabėgėlių stovykloje Tiubingene (Vokietijoje) gimęs, vėliau į Jungtines Amerikos Valstijas persikėlęs gyventi, M. J. Drunga – Amerikos lietuvių ir Lietuvos žurnalistas, filosofas, vertėjas.

Dar gyvendamas JAV, M. J. Drunga aktyviai vertė, redagavo knygas, straipsnius ir kitus leidinius anglų ir lietuvių kalbomis. 1990–2003 metais docentas dirbo „Laisvosios Europos“ radijuje, Miunchene ir Prahoje, kaip Lietuvos redakcijos narys. VDU Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto

VDU Garbės daktaras Bolonijos universiteto (Italija) profesorius Stefano Bianchini

Viešosios komunikacijos katedroje docentas dirba nuo 2004 metų. M. J. Drunga taip pat yra Lietuvių išeivijos instituto mokslo darbuotojas. Žurnalistas nuo tų pačių metų dirba Lietuvos radijuje užsienio politinės ir kultūrinės spaudos apžvalgų ir specialiųjų laidų rengėju. ■

Bendraklasių susitikimas... po 60 metų

Dr. Jūratė Sitonytė (trečia iš dešinės) susitinka su buvusiais klasės draugais

■ Atkelta iš 1 p.

mokytojas. Tuometinė administracija nusprendė, kad šios kalbos žinios sovietinės mokyklos auklėtiniams nebūtinos. Buvo brukamos karingojo ateizmo dogmos, klasuojama ne tik užgrobtos valstybės, bet ir mokslo istorija. Nors daugelio dalykų tada

nežinojome, tačiau šiam režimui nepavyko išugdyti nė vieno, kuris, pavyzdžiui, taptų ateizmo šalininku.

Susitikimas su bendraklasiais baigėsi. Žvelgdami į likimo negailestingai ženklinais veidais, sutarėme, kad kitų penkerių metų nelauksime ir dabar susitikime kie-

kvieną pavasarį, kol bus galinčių atvykti. Mokyklos muziejuje sužinojome, kad nesame tokios tradicijos rekordininkai. Yra dar viena šios mokyklos abiturientų laida, kuri jau paminėjo 65-ąsias mokyklos baigimo metines.

Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijos kol kas niekas dar nesikėsino uždaryti. Nebuvo nei pagrįsti, nei sėkmingi ir bandymai keisti jos pavadinimą, juo labiau dabar, kai daugeiui žinoma okupacinio režimo suklastota taip trumpai gyvenusio poeto gyvenimo istorija ir bandymai nutylėti jo lyrinę poeziją. O socialinės nelygybės iškėlimas, dėl kurio jaunąjį poetą bandoma kaltinti, deja, ir dabar Lietuvoje – labai aktualus.

Tačiau kur gali susirinkti tie, kurių mokyklos jau uždarytos ir išdraskytos, o kai kurių net pamatų nebėliko? Per du pastaruosius dešimtmečius Lietuva neteko per 1300, t. y. daugiau kaip pusės, savo mokyklų, kurių nemaža dalis turėjo šimtmečio ar dar ilgesnę istoriją, kurios buvo kultūros židiniai savo apylinkėse. Kažkurią dalį mokyklų uždarys ir šiemet, nes verslui tarnaujanti ir nutautėjusi žiniasklaida vos ne kasdien trimituoja, kaip brangu šildyti pustuščių mokyklų pastatus ir koks prastas atokesnių regionų mokyklų auklėtinių pasirengimas. Tačiau labai mažai

Klasiokės

konkrečios informacijos, kaip tose vietovėse galima (ir būtina) kurti naujas darbo vietas, kaip galima išnaudoti vietinius gamtos, žmonių ir infrastruktūros išteklius. Pasiklausius kai kurių ekonomikos „ekspertų“, postrin-gaujančių apie „globalią Lietuvą“ ir „europinę dimensiją“, susidaro įspūdis, kad visas Šiaulių ir Panevėžio kraštas jau pasmerktas ilgam sąstingiumi, kad Joniškio ir Pakruojo, Biržų ir Rokiškio rajonų socioekonominės problemos neva turi išspręsti tik agrarinis sektorius, nes kitokios investicijos ten neva būtų nesėkmingos, o gal net ir nereikalingos. Parengė Jonas Jasaitis ■

LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

STIPRINTI MOKSLININKŲ INDĖLĮ Į VALSTYBĖS STRATEGIJĄ

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Gegužės 11 d. įvyko Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos posėdis, skirtas aptarti pastaruoju metu išryškėjusias permainas aukštojo mokslo ir studijų sistemoje, siūlomus, o neretai ir stringalviais įgyvendinamus pokyčius. Daugelį palietė masinis studijų programų uždarymas, remiantis akademinėje bendruomenėje niekada neapartais kriterijais. Pavyzdžiui, ar studijų kokybė priklauso tik nuo publikacijų skaičiaus užsienio leidiniuose? O kokią įtaką jai turi edukologinis

išprusimas, pedagoginio darbo įgūdžiai, net oratoriniai gebėjimai?

Šiuo metu buldozeriškai stumiamas vėl kažkurioje „darbo grupėje“ sukurtas lituanistinių institutų sujungimo planas, kurio priedanga numatoma pasiglemžti ir Lietuvos genocido ir rezistencijos centrą, ir Lietuvos istorijos institutą. Seniai žinoma, koks neparankus Genocido ir rezistencijos centras kai kuriems ir šiandien didžiulę įtaką išsaugojusiems veikėjams, bandantiems tvirtinti, kad „ir tada dirbome Lietuvai“, siekiantiems įtikinti jaunimą, kad sovietmečiu Lietuva neva buvusi „Tarybų Sąjungoje gerbiama valstybė“ (A. Valionis ir Co).

Ir toliau ryškėja keistas, švelniai tariant, dabartinės ŠMM vadovybės požiūris į Lietuvos ūkiui ir kultūrai aktualius mokslo tyrimus, šiai tematikai skirtus leidinius: Lietuvoje paskelbtos publikacijos laikomos vos ne bevertėmis, už jas autoriai negauna vadinamųjų „taškų“. Tarsi carizmo laikotarpiu lietuvių kalba vėl stumiamas iš mokslo erdvės, jai bandoma palikti tik virtuvinio bendravimo priemonės vaidmenį. Netgi tos mokslo šakos, kurios gali turėti gana didelę pozityvią įtaką valstybės ekonomikos raidai, kaip, pavyzdžiui, Lietuvos geologija, yra paliekamos užmarštyje. Nejaugi planuojama, kad jau netolimoje ateityje Lietuvos žemės

gelmes tyrinės svetimų valstybių geologai?

1989 metais Sąjūdžio įtaka įkurta Lietuvos mokslininkų sąjunga labai daug prisidėjo, kuriant demokratišką studijų ir mokslo valdymo sistemą, tačiau kai kurie tuo metu pateikti pasiūlymai iki šiol yra ignoruojami. Pavyzdžiui, visiškai kitoks, nei dabar plėtojamas, anuomet buvo numatytas Lietuvos mokslo tarybos vaidmuo. Visos iki šiol valdžiosios vyriausybės nesugebėjo suvokti mokslo institucijų vaidmens valstybės raidai. Kai kurie buvę jų vadovai į mokslininkus žiūrėjo kaip į neva kažkokiais asmeniniais

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

LIETUVOS AKADEMINEI BENDRUOMENEI –
APIE JOS VAIDMENŲ VALSTYBĖJE

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Tęsinys. Pradžią Nr. 8 (607)

Sovietmetis ir... mes

Okupavęs Lietuvą, sovietinis režimas pirmiausia stengėsi pakeisti visuomenės gyvenimo būdą. Privačia nuosavybe besiremiančios įmonės buvo nacionalizuotos, paskelbus, kad visos gamybos priemonės priklauso valstybei. Bet kokia verslo iniciatyva buvo užgniaužta. Iš savininkų atimtoms įmonėms buvo paskirti direktoriai, kurių neretas neturėjo jokio supratimo, ką reiškia vadovauti gamybai. Parenkant naujuosius nacionalizuotų įmonių vadovus buvo vadovaujama vieninteliu kriterijumi – jų lojalumu okupaciniam režimui. Privatus verslas buvo priilygintas nusikaltimui, už kurį numatyta net laisvės atėmimo bausmė arba deportacija.

Jau pirmaisiais okupacijos metais išryškėjo ir šio režimo veidmainiškumas. Iš ūkininkų atimta žemė mažais sklypeliais buvo išdalinta buvusiems samdomiems darbininkams arba jos iki šiol neturėjusiems asmenims. Valdžia skelbė, kad bežemiai ir mažžemiai dabar taps savarankiškais jiems paskirtų sklypelų savininkais. To meto laikraščiuose buvo apstu pranešimų ir nuotraukų, kaip bežemis gauna jam skirtą sklypą nuolatiniam naudojimui. Tačiau, praėjus vos porai metų, prasidėjo „kolūkių ir tarybinių ūkių“ kūrimas. Taigi ir naujieji žemės „savininkai“ iš valdžios gauta žemė savarankiškai naudojosi labai trumpą laiką. Sovietinis režimas nebuvo suinteresuotas turėti privačius žemės naudotojus. Priešingai, jo tikslas buvo sunaikinti ūkininkų socialinį sluoksnį.

Nacionalizacijos vėjus plėtėsi: netrukus iš privačių savininkų tiek mieste, tiek ir kaime buvo atimti visi bent kiek didesni nuosavi gyvenamieji namai, nusavinta daugybė ūkininkų pastatų. Atsirado nauja, tuo metu dar negirdėta Lietuvoje sąvoka – „komunalinis (suprask, valdiškas) butas“. Netrukus tokiuose butuose apgyvendinta nemaža žmonių, persikėlusių į miestus, dalis. Komunalinių butų fondas sparčiai plėtėsi, vykdamas užgrobtą krašto industrializaciją: tiek miestuose, tiek bent kiek didesnėse užmiešio gyvenvietėse buvo statomos pramonės įmonės. Prie naujųjų įmonių atsirado ir laikini būstai – barakai, kuriuose buvo apgyvendinti kiti tik įdarbinti darbininkai. Lietuvos gyventojų struktūra pasikeitė radikaliai: miestiečiai joje netrukus sudarė beveik 70 proc.

Taip per keletą metų Lietuvoje visi buvo sulyginti – sukurta beturčių samdinių bendruomenė. Įsivyravo „planinė ekonomika“. Ėmė formuotis nauja, „homo sovieticus“ visuomenė, neturinti jokių gyvenimo gerovės perspektyvų. Galėjai pakeisti tik gyvenamąją vietą ar profesiją, bet ne socioekonominių santykių sistemą. Lietuvos, kaip savarankiškos valstybės, pažangos kelias buvo nutrauktas, ji tapo uždara, nuo likusio pasaulio izoliuotos sovietinės imperijos dalimi.

„Homo sovieticus“ visuomenės formavimasis, nepaisant gausybės tarpusavyje nesusijusių publikacijų, mokslinė prasme nėra išsamiai išnagrinėtas. Kokie elgsenos bruožai buvo formuojami praktiškai prievartintais metodais? Kokie elgsenos bruožai būdingi „homo sovieticus“ tipo asmeniui

ir kaip šie bruožai galėjo ilgam įsitvirtinti užgrobtą krašto bendruomenėje?

„Homo sovieticus“ būdingas labai individualistinis elgesys, visuomeninis pasyvumas, pagrįstas įsitikinimu, kad viską sprendžia valdžia. Nepaisant plačiai deklaruoto kolektyvizmo, įsivyravo elgsenos uždarymas ir dualizmas, apie kurį buvo sakoma: „Viena – galvoju, kita – sakau, trečia – darau.“ Ir net praėjus beveik trisdešimčiai atkurtos laisvės metų, tokios elgsenos bruožai niekur nedingo. Dabartinių studentų ne tik tėvai, bet ir seneliai išaugo totalitarinio režimo sąlygomis, kai buvo prieinama tik vienpusiška, režimo platinama informacija, kai nebuvo galimybių įgyti savarankiškos ūkinės veiklos įgūdžių.

Labai savitas „homo sovieticus“ santykis su teise. Galima suprasti žmones, priverstus gyventi pagal svetimo režimo primetus įstatymus. Menki atlyginimai ir labai ribotos galimybės įsigyti net kasdieninio vartojimo prekes skatino masines vagystes iš darboviečių. Ne veltui sakoma, kad „vogė visi, kas tik galėjo“. Vogtais daiktais buvo atsiskaitoma tarpusavyje. Vadinamaisiais „Brežnevo laikais“ viešojoje erdvėje pasirodė keista sąvoka – „nešiotojai“ (rus. *nesuny*). Taip buvo apibūdinami asmenys, vagiantys iš savo darboviečių.

Šiandieniniai studentai neįsivaizduoja milžiniškų eilių, kurios susidarydavo prie parduotuvių, norint įsigyti cukraus, miltų, mėsos gaminių ar pan. Tada populiarios prekės, tokios kaip konservuoti žirneliai, tirpi kava, mėsos gaminiai ar net bananai, buvo skirstomos pagal specialius talonus, o laisvai jų įsigyti (jei, aišku, suspėdavai) buvo galima, pavyzdžiui, per rinkimus – rinkimų būstinėse įrengtuose bufetuose. Pagal specialius talonus buvo galima nusipirkti ir degtinės. Atsirado talonai patalynei, rankšluosčiams, o režimo pabaigoje – net muilui. Pagal talonus buvo skirstomi baldai, šaldytuvai, kilimai ir kt., jau nekalbant apie automobilius.

Teisės normos buvo ignoruojamos ne tik apsirūpinant kasdieninio vartojimo prekėmis. Spauloje buvo cituojama L. Brežnevui priskiriama frazė: „Gerų įstatymų mes priėmėme nemažai, dabar reikia pasiekti, kad jų būtų laikomasi.“ Bėgant metams, vis labiau ryškėjo, kad režimo deklaruojama visų žmonių lygybė nėra įgyvendinama. Valdžios atstovai nenorėjo gyventi skurde ir nepriteklėje. Atsirado „spec. parduotuvės“, kuriose nusipirkti geresnės kokybės ar rečiau matomų prekių galėjo tik „partinių“ ir „vykdomųjų“ komitetų darbuotojai ir kiti valdžios atstovai. Išryškėjo nauja, tik šiai visuomenei būdinga, sąvoka – „blatas“, kuris pasireiškė tuo, kad įtakingas pažįstamas galėjo padėti ne tik įsigyti automobilį ar gauti geresnį butą, bet ir kilti tarnyboje.

Kažkur nuošalesniame (nors nebūtinai) priemiestyje iškildavo dideli prabangūs namai, prie kurių netrukus atsirado ir geros kokybės automobiliai (dažniausiai pagaminti Sovietų Sąjungoje). Kartkartėmis nuvilnydavo garsas apie pramonėje ar net valdžios struktūrose demaskuotą staiga praturtėjusių sukčių gaują, iš valstybės pasisavinusių milijonus. Ir nors buvo sukurti specialūs „kovos su socialistinės nuosavybės grobstymu“ skyriai, sukčiavimo ir kitų neteisėto praturėjimo reiškiniai tik daugėjo. Taigi korupcijos, apie kurią, deja, tenka kalbėti ir mūsų dienomis, šaknys susiformavo dar sovietinio režimo metais „apeinant“ įstatymus. Todėl ir akademinė bendruomenė, kurios vis didėjančią dalį ima sudaryti jauni žmonės, negyvenę tame režime, būtina apie tai priminti, nes pažiūra, kad įstatymas – tai stulpas, kurį neva galima apeiti, tebėra gana gajai.

Mūsų dabartinė visuomenė nuo tokios pažiūros, deja, nėra nutolusi. Užtenka pasižiūrėti į automobilių eismo kultūrą – eismo taisyklių pažeidimai yra masinis reiškinys. Greičio viršijimas, pavojingas ar net chuliganiškas manevravimas, girtas asmuo prie vairo – tarsi kasdienybės bruožas. Mes labai dažnai skundžiamės, kad trūksta pinigų mokslo projektams, kultūros ar socialinės paramos programoms. O juk didžiuliai pinigai tiesiog mėtosi mūsų keliuose ir gatvėse. Juos visai nesunku surinkti. Reikia tik suvokimo, kaip tai svarbu. Išmokykime mūsų piliečius laikytis eismo abėcėlės ir pamatysime, kokį poveikį tai turės mūsų visuomenei. Išmokę laikytis įstatymų vienoje srityje, daug dažniau pagalvos apie teisėtvarkos įtaką kitoms.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Prašoma įvertinti Ž. K. Junkerio sprendimą pagerbti Karlo Markso atminimą. Seimo Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) frakcijos nariai Audronius Ažubalis ir Laurynas Kasčiūnas kreipėsi į Europos Parlamento Europos liaudies partijos frakcijos pirmininką Manfredą Vėberį (*Manfred Weber*), prašydami politiškai įvertinti šios partijos deleguoto Europos Komisijos (EK) pirmininko Žano Klodo Junkerio (*Jean-Claude Juncker*) veiksmus, kuriais šis pagerbė Karlo Markso atminimą. Gegužės 5 d. EK pirmininkas Ž. K. Junkeris dalyvavo K. Markso 200 metų gimimo metinių minėjime Tryro mieste, Vokietijoje. Jis teigė, kad „Karlas Marksas buvo filosofas, mąstęs į ateitį, žvelgęs kūrybiškai. Šiandien jis kaltinamas dėl dalykų, už kuriuos neatsakingas ir kurių nepaskatino, nes daug jo parašytų dalykų perrašyti į priešingus“.

A. Ažubalis įsitikinęs, kad Ž. K. Junkerio kalboje išsakyta mintis, jog per 100 milijonų žmonių išžudę komunistiniai režimai nebuvo K. Markso atsakomybė, o rėmėsi iškraipytomis filosofo idėjomis, yra neteisinga. K. Marksas atvirai skatino vykdyti ginkluotą revoliuciją, įvesti proletariato diktatūrą, išnaikinti „reakcionierių“ klases. Būtent šių idėjų įkvėpti pradėjo veikti baisiausi XX a. tironai: V. Leninas, J. Stalinas, M. Zedongas, P. Potas, F. Kastro. Šie diktatoriai atvirai garbino K. Marksą, aktyviai studijavo jo idėjas ir įgyvendino jas, todėl negalima atskirti marksizmo ideologijos nuo komunistinių režimų nusikaltimų. „K. Markso teorijos darė įtaką XX a. diktatoriams, kurie ne iškraipė, o realizavo aiškiai parašytas teoretiko idėjas. Visur, kur marksizmas buvo įgyvendinamas, jį sekė skurdas, genocidas, žmogaus orumo išniekinimas ir visapusiškas visuomenės moralinis dekadansas. Šį terorą patyrė ir didelė dalis ES valstybių, todėl EK pirmininko, kaip visai bendrijai atstovaujančio pareigūno, elgesys yra nesuokiamas ir netoleruotinas“, – teigė Seimo narys L. Kasčiūnas.

„Ž. K. Junkerio dalyvavimas K. Markso metinėse negali būti matomas kaip pavienis epizodas, nes tai yra tik vienas iš daugelio netinkamo komunizmo nusikaltimų įvertinimo ES pavyzdžių. Šiuo metu Europoje vis dar yra įsitvirtinęs ydingas įprotis skirtingai vertinti nacizmo ir komunizmo vykdytą terorą: nacistinės Vokietijos nusikaltimai yra visuotinai pasmerkti ir apie šiuos įvykius bei jų aukas yra aktyviai šviečiama visuomenė, o komunistinių diktatūrų nusikaltimai vis dar nėra deramai įvertinti. Toks požiūris ne tik yra istoriškai klaidingas, bet ir skatina susiskaldymą dabartinėje ES“, – komentavo Seimo nariai. Jie klausia, ar Ž. K. Junkerio pozicija komunizmo atžvilgiu atitinka ELP vertybinius principus.

Gegužės 3-iosios deklaracija. Lietuvos Respublikos Seimas kviečia Gegužės 3-iosios Konstitucijos kūrėjų įpėdinius padaryti viską, kad visos valstybės, įsikūrusios buvusiose Abiejų Tautų Respublikos žemėse, turėtų galimybę tapti laisvos ir vieningos Europos dalimi. Deklaracijoje pabrėžiama, kad Ukrainos siekis apsiginti nuo agresoriaus, atgauti okupuotas žemes ir sukurti saugią, klestinčią ir europietišką valstybę, suartėjančią su NATO ir Europos Sąjunga, yra ir strateginis Lietuvos siekis. Lietuva kviečia Lenkiją ir Ukrainą, visoms kartu, imtis bendrų žygių ir padaryti viską, kad tai taptų ir visų mūsų partnerių Vakaruose svarbiausiu siekiu.

Dokumente pažymima, kad 1791 m. gegužės 3-iosios Abiejų Tautų Respublikos Konstitucija buvo pirmoji šiuolaikinė Konstitucija Europos žemyne ir antroji – visame pasaulyje, ji apibrėžė modernią valdžios institucijų sąrangą ir pabrėžė teisinės valstybės bei žmogaus teisių konstitucinių vertybių svarbą. Konstitucinė Abiejų Tautų Respublikos struktūra, kaip suverenų valstybių sąjunga, buvo užbaigta svarbiu 1791 m. spalio 20 d. Abiejų Tautų tarpusavio išpaireigojimo įstatymu.

Seimas gegužės 3 d. kartu su Lenkijos Seimo ir Ukrainos Aukščiausiosios Rados atstovais iškilmingai paminėjo 1791-ųjų pirmosios rašytinės Konstitucijos Europoje metines.

Seimo Pirmininko Jono Staugaicio 150-osios gimimo metinės. Gegužės 15–16 d. Seime vyko renginiai, skirti varpininko, gydytojo, Seimo Pirmininko Jono Staugaicio 150-osioms gimimo metinėms paminėti. Seime klostosi tradicija Steigiamojo Seimo susirinkimo dieną – gegužės 15-ąją – paminėti renginiais, įprasminančiais Lietuvos Seimo istoriją. Seimo Valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkas Arūnas Gumuliauskas, kalbėdamas apie

STIPRINTI MOKSLININKŲ INDĖLĮ Į VALSTYBĖS STRATEGIJĄ

■ Atkelta iš 3 p.

pomėgiais užsiimančius asmenis ir net nebandė su jais tartis, rengiant strategines programas. Ir šiuo metu mokslo ir studijų sistemos pertvarkos klausimai nagrinėjami premjero sudarytose darbo grupėse, ignoruojant pačios akademinės bendruomenės požiūrį ir pasiūlymus. Bandoma aiškinti, neva taip norėta išvengti subjektyvumo ir interesų konflikto, nors kaip tik tokiose grupėse suformuluoti pasiūlymai yra subjektyvūs ir nepakankamai pagrįsti.

Lietuvos mokslininkų sąjunga turi aiškiau ir garsiau pasisakyti šiais klausimais:

1) studentų priėmimo į universitetus kriterijai;

2) nuolatinis universitetų vaidmens menkinimas viešojoje erdvėje;

3) mokslo projektų finansavimas ir mokslininkų atlyginimai;

4) universitetų vaidmens ignoravimas, planuojant regionų raidą, universitetus paliekant tik Vilniuje ir Kaune.

Tačiau mokslininkų santykiuose su valdžios institucijomis yra ir gerų naujienų. Neseniai Seime įkurta **Laikinoji ryšių su akademinė bendruomenė grupė**. Jos pirmininkas – Lauras Stacevičius, nariai – įvairių frakcijų ir Seimo komitetų atstovai, pasirenge išklausti mokslininkus ir kartu su jais vykdyti parlamentinę kontrolę bei planuoti tikrai pribrendusias permainas. LMS tarybos posėdyje sudaryta šios tarybos narių grupė,

kuri susitikinės su Laikinoja grupe ir kartu nagrinės aktualius valstybės raidos klausimus: emigraciją, regionų darnios plėtros, atskirų ekonomikos sričių pažangos perspektyvas, universitetų ir mokslo institutų galimybes dalyvauti, kuriant valstybės strategiją.

Per pastaruosius du dešimtmečius Švietimo ir mokslo ministerijai vadovavo keliolika ministrų, kurių dauguma neturėjo jokio edukologinio pasirengimo. Išimtis čia tik a. a. akad. Z. Zinkevičius, pažymėjęs, kad į naują nepriklausomybės laikotarpį Lietuva atėjo, jau turėdama sukauptą nemažą edukologijos žinių bagažą ir vertingą patirtį. Vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos reforma, suplanuota ketvirtą dešimtmečio pabaigoje, kurios Lietuva nespėjo įgyvendinti dėl sovietinės okupacijos, ir šiandien traukia tyrinėtojų dėmesį. Visiškai kitais, nei dabar, kriterijais buvo vadovaujama, kuriant aukštojo mokslo sistemą. Pavyzdžiui, Žemės ūkio akademija buvo įkurta agrarinių mokslų centre – Dotnuvoje, o ne kur nors Kaune. Tačiau dabartinės ministrės pasisakymų turinys tikrai nerodo, kad ji būtų susipažinusi su J. Vabalos-Gudaičio, J. Laužiko, L. Jovaišos, V. Rajecko, J. Vaitkevičiaus, V. Šerno ir kitų edukologijos mokslo atstovų veikalais. Taip ir norisi priminti žymaus lietuvių kultūros veikėjo žodžius: „Didelė garbė svetimomis kalbomis kalbėti, didelė gėda – savosios gerai nemokėti.“

Viena iš didžiausių dabartinės akademinės bendruomenės problemų yra žemas jos

pačios pilietinis aktyvumas, menkas ryžtas pačiai spręsti vidaus problemas, nepasitikėjimas savo jėgomis ir absoliutus netikėjimas, kad valdžia išgirs jos pasiūlymus. Padėtį labai apsunkina nežinomybė, neaiškūs tolesni valdžios sprendimai. Todėl Lietuvos mokslininkų sąjunga, pasitelkdama šakines akademinės organizacijas, turi pateikti tokius strateginius sprendimus, kurie leistų kardinaliai keisti mokslininkų padėtį valstybėje. Ką tik įkurta Seimo laikinoji grupė atveria naujas šių sprendimų formavimo kryptis. Būtina stiprinti LMS ir LAMPSS bendradarbiavimą. Nepaisant gana sudėtingos dabartinės situacijos, LMS tarybos nariai siūlo ieškoti naujų bendradarbiavimo su valdžios institucijomis, įskaitant ŠMM, galimybių.

Atsižvelgdami į tai, kad Lietuva dėl emigracijos patiria labai didelių žmonių išteklių nuostolių, tačiau dėl dabartinės atlyginimų sistemos ir kitų aplinkybių neturi daug galimybių ją sumažinti, kai kurie LMS tarybos nariai siūlo apmokestinti „specialistų eksportą“. Vakarų Europos valstybės yra įdarbinusios daugybę Lietuvos universitetuose parengtų specialistų, todėl Lietuva ne tik galėtų, bet ir privalo pareikalauti finansinės kompensacijos. Lėšas, gautas už specialistų įdarbinimą, būtų galima panaudoti mūsų universitetų materialinei bazei stiprinti.

Šis pasiūlymas sukėlė nemažai diskusijų. Nors tokia praktika, kai turtingesnės Vakarų valstybės veltui gauna diplomuotus specialistus, kurie vėliau prisideda prie jų

ekonomikos augimo, yra socialiai neteisinga, minėto pasiūlymo įgyvendinimas, be abejonės, sutiktų gana dideles juridines kliūtis. Bet tai anaipol nereiškia, kad tokią padėtį turime tik pasyviai stebėti.

LMS tarybos nariai konstatavo, kad akademinės bendruomenės vaidmuo Lietuvoje galėtų sustiprėti, tik priėmus atitinkamus politinius sprendimus. Todėl tiek Seime, tiek kitose institucijose turime ieškoti sąjungininkų, kurie susidomėtų mūsų keliamomis problemomis ir imtųsi jas spręsti. Pasiūlyta, kad LMS tarybos nariai aktyviau telktų neabejingus valstybės raidai kolegas, kurie galėtų tapti aktyviais tiek mūsų renginių dalyviais, tiek naujais „Mokslo Lietuvos“ autoriais ir platintojais.

Gegužės 14 d. Lietuvos mokslininkų sąjungoje įvyko susitikimas, kuriame aptarta Lietuvos raidos nacionalinė strategija. Jos ilgalaikis tikslas yra pilietinės visuomenės telkimas Tautos ir valstybės gyvybingumui ir tęstinumui įgyvendinti. Būtina sukurti tokias sąlygas, kad Lietuvos piliečiai **norėtų gyventi Lietuvoje**. Siūlomas kelias šio strateginio Lietuvos tikslo link yra laimės ekonomikos sukūrimas ir felicitarinės politikos nuostatų įgyvendinimas.

Susitikime dalyvavo: Antanas Andziulis, Saulius Arlauskas, Vygintas Gontis, Gediminas Navaitis, Raimondas Kuodis, Pranas Valickas. Kitas šiai tematikai skirtas susitikimas numatytas gegužės 25 d., 10.30 val. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

J. Staugaičio gyvenimą, pabrėžė, kad jis priklausė žymiam suvalkiečių sąjūdžiui XIX a. antroje pusėje, kuris iš tikrųjų daug dirbo tautinio atgimimo sąjūdyje ir prisidėjo prie Lietuvos valstybingumo atkūrimo. Pasak A. Gumuliausko, per savo gyvenimą Jonas Staugaitis daug jėgų skyrė leidybai, rašė straipsnius leidžiamiesiems leidiniams, juos redagavo. Politinė J. Staugaičio veikla nebuvo ilga. „Ji apėmė maždaug 15 metų, bet buvo labai ryški“, – sakė Seimo narys.

„1920–1921 m. Steigiamasis Seimas labai aktyviai reikšėsi ne tik formuojant Lietuvos užsienio politikos koncepciją, bet ir kartu su Užsienio reikalų ministerijos atstovais dalyvavo beveik visose derybose ir turėjo atstovus delegacijų sudėtyse. <...> Būtent J. Staugaitis vadovavo mūsų pirmosioms deryboms su Lenkija. Be to, 1921 m. kovo 31 d. jis vadovavo komisijai derybose su Latvija. J. Staugaitis, nuvykęs į Palangą, vietos gyventojams pranešė, kad Palanga ir jos apylinkės priklauso Lietuvos valstybei, ir buvo labai džiaugsmingai sutiktas vietos gyventojų“, – kalbėjo A. Gumuliauskas.

Prisiekė žemės ūkio ministras G. Surplys ir teisingumo ministras E. Jankevičius. Gegužės 15 d. Seimo posėdyje prisiekė naujasis žemės ūkio ministras Giedrius Surplys ir teisingumo ministras Elvinas Jankevičius. Priesaikas priėmė Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis.

Vadovaudamasi Konstitucija ir atsižvelgdama į Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio teikimus, Lietuvos Respubli-

kos Prezidentė Dalia Grybauskaitė paskyrė G. Surplį ir E. Jankevičių į šias pareigas nuo gegužės 15 d. Septynioliktojoje Vyriausybėje naujuoju žemės ūkio ministru G. Surplys buvo paskirtas po to, kai iš šių pareigų atsistatydino Bronius Markauskas.

Giedrius Surplys yra Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos narys. Iki 2017 m. pradžios, kai tapo vidaus reikalų viceministru, yra dirbęs Prezidento kanceliarijoje konsultantu, užsienio reikalų ministro patarėju, Lietuvos karo akademijos dėstytoju, 11 metų dirbo vyresniuoju komunikacijos vadovu viešojoje įstaigoje „Jungtinis techninis sekretoriatas“.

Naujasis teisingumo ministras E. Jankevičius pakeis atsistatydinusią Mildą Vainiutę. E. Jankevičius 2011–2013 m. buvo Varėnos rajono meras, taip pat yra dirbęs sveikatos apsaugos ministro patarėju, Vilniaus miesto savivaldybės Turto departamento direktoriaus pavaduotoju. 2013–2016 m. ėjo vidaus reikalų viceministro pareigas. Nuo 2017 m. E. Jankevičius buvo Ministro Pirmininko S. Skvernelio patarėjas sporto, socialinės politikos, savivaldos ir regioninės politikos klausimais.

Lietuvos šimtmečio ažuolas. Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis kartu su praėjusių kadencijų Seimo pirmininkais prie Seimo pasodino ažuoliuką, skirtą paminėti atkurtos Lietuvos šimtmetį. „Iki šiol Seimo pirmininkai neturėjo tradicijos susitikti. Viliuosi, kad nuo šiandien tai galės vykti dažniau. Šįkart kartu pasodinome simbolinį Lietuvos šimtmečio ažuolą prie Seimo rūmų. Paaugęs jis matysis ir pro plenarinių Seimo posėdžių salės langus. Tikiuosi, kad jis bus vienybės bei bendro tikslo simbolis ir šiuose rūmuose dirbantiems, ir pro juos

Lietuvos šimtmečio ažuolas. Olgos Posaškovos nuotr.

einantiems Lietuvos žmonėms“, – teigė Seimo Pirmininkas.

Lietuvos šimtmečio ažuolo sodinimo ceremonijoje dalyvavo Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis ėj 1992–1996 m. bei 2004–2008 m. Seimo kadencijų Seimo Pirmininkas Česlovas Juršėnas, 2000–2004 m. ir 2004–2008 m. Seimo kadencijų Seimo Pirmininkas Artūras Paulauskas, 2004–2008 m. Seimo Pirmininkas Viktoras Muntianas, 2008–2012 m. Seimo pirmininkai Arūnas Valinskas ir Irena Degutienė bei 2012–2016

m. Seimo pirmininkai Vydas Gedvilas ir Loreta Graužinienė.

Lietuvos šimtmečio ažuolas augs tarp atmintiniams įvykiams skirtų medelių skvere prie Seimo II rūmų ir Sausio 13-osios memorialo. Čia jau yra 2000 m. pasodintas ažuolas, skirtas Pasaulio lietuvių bendruomenės X Seimui, 2013 m. pasodintas ažuolas, skirtas Sąjūdžio 25-osioms metinėms, ir Baltijos vienybės medis, kuris buvo pasodintas 2014 m., minint Baltijos kelio 25-erių metų sukaktį. ■

Vilniaus universiteto Rektoriui prof. Artūriui Žukauskui

Vilniaus universiteto Tarybai

Vilniaus universiteto Senatui

2018 m. gegužės 16 d.

STUDENTŲ KREIPIMASIS dėl prof. VYTAUTO RADŽVILO PADĖTIES TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ INSTITUTE

Mes, Vilniaus universiteto studentai, esame susirūpinę dėl to, kad Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, neskelbiant naujo konkurso, faktiškai naikinamas klasikinės politinės filosofijos profesoriaus etatas, iki šiol priklausęs profesoriui Vytautui Radžvilui. Jam siūloma dalyvauti kitame konkurse ne politikos teorijos, o jos empirinio tyrimo etatui užimti, kurio jis negali laimėti vien dėl formalių kriterijų. Instituto administracija – be rimtos priežasties – sprendimą jau priėmė, todėl jį atšaukti gali tik Universiteto Rektorius.

Atsiribodami nuo jo politinės ir visuomeninės veiklos, jo pažiūrų ir viešumoje vykstančių idėjinių ar ideologinių kovų bei bet kokios kritikos Instituto administracijai, prašome palikti prof. V. Radžvilą Institute, kuriame jis dirba nuo 2000 m. Būdami įvairių pažiūrų, daugelis mūsų pritariame toli gražu ne visoms profesoriaus idėjoms, tačiau iš patirties esame įsitikinę, kad jo dėstomi kursai vertingi tiek savo turiniu, tiek išskirtiniu, dėmesį pritraukiančiu dėstymu: V. Radžvilas dėsto argumentuotai, išsamiai ir įžvalgiai, praturtindamas net ir tuos studentus, kurie nepritaria jo dėstymo būdams

ar išsakomiems teiginiams.

Tikime, kad profesoriaus dėstymas ir idėjos, nors ne visiems patinkančios ir priimtinos, yra Instituto akademinės laisvės išbandymas, todėl privalo jame išlikti. Prof. V. Radžvilas, būdamas iškilus lietuvių intelektualas, sukaupęs ilgąmetę praktinę ir teorinę politikos supratimo patirtį, yra sunkiai pakeičiama ir labai svarbi figūra jaunosios kartos politikos mokslininkų ugdyme bei sandūroje su įvairių pažiūrų, patirčių ir išsilavinimų žmonėmis, kurių bendrabūvis yra būtina demokratijos ir akademinės laisvės sąlyga.

Nepritariame tam, kaip ši problema yra sprendžiama tiek administraciniu lygmeniu, tiek ir viešai. Laikome abi puses kaltas dėl situacijos eskalavimo, kuris nuėjo per toli ir jokių būdu neturi baigtis prof. V. Radžvilo pareigų Institute praradimu. Mūsų įsitikinimu, profesoriaus išmetimas iš instituto būtų didžiulė klaida, dėl kurios labiausiai nukentėtų studentai, jų studijų kokybė ir šioms laikams svarbios įvairovės puoselėjimo galimybės.

Prie šio pareiškimo yra pridėti 187 studentų parašai.

Vienijasi bendriems mokslo projektams

Siekdami kelti Lietuvos aukštojo mokslo konkurencingumą tarptautiniu mastu, Lietuvos universitetai vienija jėgas bendriems projektams, kurių rezultatai būtų efektyviai pritaikomi versle. Vytauto Didžiojo, Kauno technologijos, Lietuvos sveikatos mokslų universitetai ir Lietuvos energetikos institutas įsteigė **Mokslo fondą, kuris finansuos bendrus tyrimus**. Tarp laimėjusių finansavimą šiemet pateko projektai, skirti branduolinių įrenginių saugai, vėžio ir diabeto gydymui, baltymų mitybinės vertės tyrimams, genetikos įtakai rizikingam alkoholio vartojimui.

„Niekas anksčiau Lietuvoje nebuvo sudaręs tokio fondo. Tai galimybė mokslo ir studijų institucijoms mokslininkams sutelkti pajėgas. Buvau maloniai nustebinta aktyvaus dalyvavimo. Tikiuosi, kad VDU praturtins šį Mokslo fondą socialinių ir humanitarinių mokslų projektais, edukologijos, psichologijos, istorijos, menotyros kryptyse“, – teigė VDU mokslo prorektorė prof. dr. Julija Kiršienė.

Fondo steigėjai ketinimus bendrai finansuoti projektus įtvirtino sutartimi. Konkurse dalyvavę projektai buvo vertinami pagal šešis vertinimo kriterijus, tarp kurių vienas svarbiausių – jų praktinis pritaikymas, galimybė patentuoti ir komercializuoti projekto rezultatus. Taip pat buvo įvertinta galimybė teikti paraišką išoriniam finansavimui gauti,

VDU, KTU, LEI ir LSMU darbuotojai. Jono Petronio nuotr.

pavyzdžiui, iš ES bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizon 2020“.

Likusieji kriterijai įvertino tyrimų naujumą ir aktualumą, reikšmę mokslo raidai ir ekonominei, socialinei poveikį, projekto vadovo bei vykdytojų kompetenciją ir įdirbį projekto srityje, numatomų išlaidų tikslumą, tikslo, uždavinių racionalumą ir pagrįstumą, tarpkryptinių arba tarpšritinių mokslinių tyrimų naudą žinių atsiradimui ir kitus veiksnius.

Bendra universitetų vertinimo komisija iš 29 pateiktų išrinko 11 projektų, kuriems nuspręsta skirti lėšas. Tarp laimėtojų pateko projektai, skirti genetikos įtakai alkoholio vartojimui, sveikatos inovacijoms,

branduolinių įrenginių saugai ir kitoms temoms, kuriuos vykdo VDU, LSMU, LEI ir KTU mokslininkai. Vienas iš finansuojamų KTU ir LSMU projektų numato kurti senovo amžiaus pacientams pritaikytus maisto produktus, praturtintus mikronutrientais – vitaminais, mineralais ir kitomis naudingomis medžiagomis. Kitas projektas, kurį vykdo VDU ir LSMU tyrėjai, siekia nustatyti priklausomybių ligoms būdingas paveldimas savybes, sujungiant genetiką, asmenybę ir priklausomybę alkoholiui.

Bendri skirtingų universitetų projektai leidžia ne tik gauti platesnį finansavimą, bet ir efektyviau išvystyti idėjas, kurias galima patentuoti ir pritaikyti versle, pažymėjo LSMU prorektorė mokslui prof. Vaiva Lesauskaitė. „Manau, kad tai leidžia būtent toks skirtingų sričių – technologijų, biomedicinos, socialinių mokslų tyrimų jungimas. Labai norėjome, kad projektuose būtų socialiniai mokslai, nes jie yra lyg kelkraštis, kuris parodo ribas – kas reikalinga ir naudinga visuomenei“, – paaiškino prof. V. Lesauskaitė.

KTU mokslo ir inovacijų prorektorius

pareigas laikinai einanti prof. Asta Pundzienė pritarė, kad socialinių mokslų projektų poreikis yra itin didelis: „Labai džiaugiamės, kad fondas išsiplėtė ir darbai įgauna pagreitį. Norėtusi, kad socialinių mokslų būtų netgi daugiau, nei dabar. Svarbiausia, kad projektai būtų kokybiški ir rezultatyvūs. Taip atsiras daugiau tarpdisciplininių darbų.“

„Mes taip pat džiaugiamės bendradarbiavimu – pradžioje ketinome finansuoti tik vieną projektą, bet vėliau, išaugus susidomėjimui, nusprendėme finansuoti du. Tikėtina, kad vykdysime bendrus projektus su VDU ir KTU“, – sakė LEI direktorius dr. Sigitas Rimkevičius.

VDU, KTU, LSMU ir LEI taip pat priklauso asociacijai „Santakos slėnis“, kuri vienija ir integruoja jų bei verslo įmonių AB „Kauno tiltai“, koncernų „Achemos grupė“ ir „MG Baltic“ veiklą.

Vytauto Didžiojo universiteto mokslo prorektorė prof. Julija Kiršienė

Lietuvos energetikos instituto direktoriaus pavaduotojas dr. Rolandas Urbonas ir KTU mokslo ir inovacijų prorektorė prof. Asta Pundzienė

Personalo atrankos ekspertė apie KTU rektoriaus rinkimus

Praėjusių metų pabaigoje paskelbti Kauno technologijos universiteto (KTU) rektoriaus rinkimai juda baigiamojo etapo link. KTU rektoriaus rinkimus viešo tarptautinio konkurso būdu organizuoja iš Universiteto tarybos narių sudaryta Rinkimų komisija. Sprendimą konkurso būdu pasirinkti išorės partnerius procesui organizuoti priėmė Taryba. Konkursą laimėjusi „J. Friisberg & Partners“ teiks rekomendacijas dėl kandidatų vadybinių kompetencijų.

Kuo ypatinga vieno iš lyderiaujančių Baltijos regiono universitetų vadovo paieška, kokie didžiausi iššūkiai iškyla ieškant geriausių kandidatų, komentuoja „J. Friisberg & Partners“ vadovė N. Kelpšaitė.

– Kandidatų vadovauti universitetui paieška – ar tai Jums išskirtinis projektas?

– Kaip paieškos ir atrankos įmonė dirbame su daugybe projektų, užsakovai – labai skirtingi, jų poreikiai – taip pat. Kandidato paieška įprastai prasideda užsakovo poreikio ir konteksto suvokimu. Šiuo atveju, užsakovas yra universiteto Taryba, o gilesnį supratimą, kuo gyvena ši organizacija, įgijau daugiau pabendravusi su mokslininkais, profesūra. Klausiau, ko, jų nuomone, reikia universitetui – lyderiui. Kai kurie jų į šį klausimą atsakinėjo ne vieną akademinę valandą. Tai rodo, kad šie žmonės nuoširdžiai nori, kad jų mylimam universitetui pasisektų. Aiškiai supratau, kad šis projektas – tai savita misija.

– Kuo naudingas paieškos įmonės dalyvavimas rektoriaus rinkimų procese?

„J. Friisberg & Partners“ vadovė Nijolė Kelpšaitė

– Išorės profesionalų darbas – vienas garantų, kad atranka vyksta skaidriai, aktyviai ir objektyviai. KTU taryba priėmė teisingą sprendimą, pasitelkdama išorės profesionalus. Žinoma, neįsigilinus gali atrodyti, kad išorės ekspertas mažiau nutuokia apie kontekstą, bet tai ne visai tiesa. Viduje yra daug rutinos ir įsitikinimų, kurie kartais

neleidžia pažvelgti plačiau. Kad pasiektume sėkmingą rezultatą, įtraukėme į darbą visus, kuriems svarbus ne tik šis universitetas, bet ir visa Lietuvos švietimo sistema, Lietuvos, kaip inovatyvios technologijų šalies, ateitis, visus, kurie aiškiai supranta, kad reikia pokyčių, ir jų nebijo.

Rasti ir išrinkti tinkamą rektorių lyderiaujančiam universitetui – tai ne tik paskirti vadovą svarbiai pareigybei. Šalies ateitis priklauso nuo to, kaip efektyviai bendradarbiaus verslas, valstybė ir universitetai. Todėl turime būti tikri, kad pritraukėme tinkamiausius kandidatus.

Universitetas yra atviras ir kandidatams iš užsienio. Kandidatai, kurie gyvena ne Lietuvoje, bet kuriuos norėtume matyti tolimesniuose atrankos etapuose, tikrai yra įsigilinę į švietimo ir mokslo padėtį Lietuvoje, supranta šios dienos poreikius ir KTU vaidmenį. Jei tai bus stiprus kandidatas – aukšto lygio vadybininkas, ryškus lyderis, nusipelnęs mokslininkas – jis sugebės įtikinti bendruomenę.

Pagrindinis apribojimas mums pritraukiant tokį kandidatą – finansiniai resursai. Daugelis suprantame, kad tikrai stiprus kandidatas verti daugiau ir vertinami penkis kartus daugiau nei šiandien siūlomas atlygis universiteto rektoriui ar atitinkamo lygio vadovui viešajame sektoriuje Lietuvoje. Taigi tikimės ne tik pasaulinio garso profesionalo, ryškaus lyderio, bet ir ryžtingo altruisto, mylinčio Lietuvą, sutinkančio priimti šiuos iššūkius.

– Ar tokių kandidatų atsiranda?

– Tokių tikrai yra. Tikimės, kad jie dalyvaus konkurse. Šiuo metu dirbame su

KTU centriniai rūmai

plačiu kontaktų tinklu. Galiu pasakyti, kad šis universitetas tikrai rūpi ir alumnams, ir verslo partneriams, ir Lietuvos išeiviams, ir visai Lietuvos akademinėi bendruomenei. Daugybė užsienyje gyvenančių klestinčių lietuvių išreiškia didžiulį palaikymą ir linki Universiteto bendruomenei jos verto vadovo. Naujam vadovui teksiantis didžiulis iššūkis – tokį potencialą turinčią organizaciją vesti per rimtus procesų pokyčius ir permainas.

Šiuo metu visi, norintys dalyvauti konkurse eiti KTU rektoriaus pareigas, gali pateikti dokumentus iki gegužės 28 d. Per mėnesį nuo Rinkimų komisijos posėdžio vyks Senato posėdis, kuriame bus patvirtintas reikalavimus mokslinei veiklai atitinkančių pretendentų sąrašas. Atrinkti kandidatai, atitinkantys visus keliamus reikalavimus, prisistatys bendruomenei atvirame posėdyje. Galutinį sprendimą dėl konkurso nugalėtojo priims Taryba uždaramame posėdyje, kuris turi įvykti ne vėliau kaip 20 dienų po atviro posėdžio. ■

STUDIJŲ NAUJOVĖS

Ketvirtosios pramonės revoliucijos iššūkius nugalės studijų skaitmenizacija

Š andien nebegalime įsivaizduoti savo kasdienybės be technologijų – jos sudaro visos egzistencijos turinį, kuria produktus, kuriuos žmonės naudoja ir vartoja. Technologijos nenustoja keistis ir tobulėti, todėl šiandien mes jau gyvename ketvirtosios pramonės revoliucijos paveiktoje aplinkoje.

Revoliuciniai pokyčiai – 3D spauda, naujos medžiagos ir gamybos technologijos

Kasdien galima išgirsti apie naujas technologijas ir jų teikiamas galimybes. Vilniaus Gedimino technikos universiteto Statinių skaitmeninio ir informacinio modeliavimo technologijų centro direktorius doc. dr. Vladimiras Popovas kaip pavyzdį mini 3D spaudos revoliuciją: „Iš pradžių žaidimu laikyta technologija šiandien tapo tikru proveržiu, suteikiančiu galimybę kurti įvairiausių prototipus. Dabar 3D spauda pereina į dar aukštesnį lygį, nes pradėdamos naudoti ne tik tradicinės medžiagos, bet ir, esant poreikiui, kuriamos naujos, atkartojančios gamtines struktūras, kurios leidžia drastiškai optimizuoti patį gaminį, jo masę ir kitas savybes.“ Nors naujos medžiagos buvo kuriamos visada, medžiagų revoliucija yra neatsiejama nuo 3D technologijos, nes 3D spausdintuvai pareikalavo naujų, specifinių medžiagų.

„Šių dviejų dalykų – naujų ir tradicinių medžiagų – sujungimas kartu su 3D spauda netolimoje ateityje visiškai neatpažįstamai pakeis žmonių aplinką: ateis lengvų ir efektyvių konstrukcijų, transporto priemonių, plataus vartojimo prekių ir panašiai era“, – prognozuoja V. Popovas.

3D spauda sukėlė dar vieną revoliucinį pokytį – sutrumpėjo kelias nuo projektavimo iki gamybos (angl. *design to production / design to manufacturing*). „3D spaudos technologija leidžia tiesiai iš kompiuterio spausdinti tai, ką sukūrėme, eliminuojant tarpinį veiksma, kuris buvo būtinas objektą gaminant staklėmis, t. y. jų programavimą, kai operatorius virtualiame pasaulyje turėjo imituoti visus būsimus staklių veiksmus. Dabar užtenka parinkti medžiagą, jos savybes ir tiesiog atspausdinti sukurtą daiktą 3D spausdintuvu. Kelias į gamybą tapo visiškai tiesus“, – pasakoja SSIMTC direktorius.

Virtuali tikrovė – dabartis, kurią sunkiai įsivaizdavome

Dar viena šiandien ypač sparčiai besiplėtojanti technologijų sritis – virtuali tikrovė. VGTU docentas akcentuoja, kad per pastaruosius keletą metų jos sritis labai pasikeitė: „Atsirado galimybė ne tik stebėti ją, įeiti į ją ir kažką pamatyti, bet ir, būnant virtualioje erdvėje, įkelti naujus objektus ir jais manipuluoti. Virtuali realybė iš esmės

pakeitė statybos sritį.“

V. Popovas pasakoja, kad šiandien vis daugiau kalbama apie tai, jog virtualūs objektai tampa esamų objektų skaitmeniniais dvyniais: „Realiuose objektuose sumontavus įvairias stebėsenos sistemas, vaizdo kameras, sensorius ir pan., šie realūs objektai gali pranešti virtualiems dvyniams apie savo būseną – taip suteikiama galimybė valdyti realų objektą per virtualų jo dvynį. Tokios galimybės leidžia stebėti ir prognozuoti realaus objekto elgseną, atlikti jo priežiūrą, gauti išankstinius pranešimus apie galimas avarines situacijas.“

Kaip realų šios technologijos pavyzdį direktorius pateikia Pensilvanijos universiteto miestelio trimatį modelį, kuriame sujungtos įvairios modernios technologijos (CAD, GIS, priežiūros technologijos) leidžia šį miestelį stebėti realiu laiku. VGTU moks-

lininkai, turėdami panašų tikslą, šiandien jau taip pat turi sukūrę virtualų Vilniaus Saulėtekio studentų miestelio modelį, kurį norima panaudoti sujungiant turto valdymo, priežiūros, administravimo operacijas į tam tikrą bendrą visumą.

Universitetai – ant pasirinkimo slenksčio

Gyvenant skaitmeninėje, informacinių technologijų eroje, būtina priimti naujus iššūkius, todėl, atėjus ketvirtajai pramonės revoliucijai, neišvengiamai reikia kalbėti apie pokyčius švietimo sferoje, o konkrečiau – aukštajame moksle. Viena iš galimybių žengti koją kojon su pokyčiais – studijų skaitmenizavimas.

Studijų skaitmenizavimo esmė, pasak V. Popovo, yra ne tik išmokyti studentus dirbti su įvairiausiomis kompiuterinėmis programomis, bet, padedant dėstytojams, suprasti, kaip programos tampa neatsiejama pažinimo ir darbo dalimi. „Studijų skaitmenizacijoje mums svarbus ne pats rezultatas – ne išmokymas dirbti konkrečia skaičiavimo ar projektavimo programa. Čia svarbūs tampa procesas ir suvokimas, kaip, dirbant su ta programa, galima pagerinti ir palengvinti produkto kūrimą, namo projektavimą, mechanizmo ar inžinerinės sistemos

Doc. Vladimiras Popovas

VGTU mokslininkai kuria pasaulinio lygio papildančios tikrovės inovaciją akliems

Agnė Augustinaitė

Galvė ES finansavimą, Vilniaus Gedimino technikos universiteto ir iš kitų Lietuvos bei užsienio institucijų pritraukti mokslininkai pradeda įgyvendinti projektą „Papildančios tikrovės kompleksiniai tyrimai socialiai neįgaliems (akliems ir silpnaregiams)“. Jo metu bus sukurtas pasaulyje analogų neturintis pažangus funkcinis regos prototipas, suteiksiantis akliems informaciją apie aplinką realiu laiku ir leisiantis tarpusavyje bendrauti specialiaame socialiniame tinkle. Planuojama inovacijos patentą registruoti JAV patentų ir prekių ženklų biure, o pasibaigus projektui ieškoti galimybių patento komercinimui.

VGTU kuriamas funkcinis papildan-

čios tikrovės regos prototipas yra unikalaus dizaino **kompleksinis elektroninis ir programinis įrenginys**, leisiantis akliems arba labai silpną regą turintiems žmonėms beveik realiu laiku lytėjimo (taktiliniu) būdu pajauti aplinkos vaizdus ant veido odos. Virpesiniu pagrindu veikiančią elektroninę įrangą asmuo patogiai dėvės ant galvos ir valdys išmaniuoju telefonu arba planšetiniu kompiuteriu. Įrangoje įtaisytų vaizdo mikro kamerų signalai bus analizuojami naudojant dirbtinio intelekto algoritmus ir transformuojami, tačiau jie aklijam per specialią sąsają bus paverčiami ne Brailio raštais, o vibracijomis ant kūno paviršiaus.

„Akliji realaus laiko vaizdo kamerų informaciją „pamatytų“ vibracijų pavidalu su papildomais garsiniais komentarais, todėl

atpažintų artimus objektus ir galėtų geriau orientuotis realioje, o ne GPS žemėlapyje aplinkoje. Tai būtų esminis proveržis šioje inovacijų srityje, didinantis aklyjų mobilumą ir socialinę integraciją“, – teigia projekto vadovas, VGTU Verslo technologijų ir verslininkystės katedros vyriausiasis mokslo darbuotojas profesorius Darius Plikynas.

Pasak jo, dėl specifiškumo ir rinkos paklausos apribojimų šioje srityje yra palyginti mažai inovacijų, nors, Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, visame pasaulyje apie 39 mln. žmonių yra akli. Tai gana didelė ir paklausi rinka su labai aiškiai išreikštais, bet neišpildytais gyvybiškai svarbiais aklyjų mobilumo ir socializacijos poreikiais.

Rinkoje jau dabar egzistuoja pakaitinės technologijos akliems, pavyzdžiui, GPS

pagrindu sukurtos navigacinės programėlės, tačiau jų galimybės išlieka ribotos. „Išmanusis telefonas per ausines informuoja vartotoją apie gatves, artimus pastatus ar įstaigas – tai iš esmės yra *Google Maps*, *Open Street Map* ir kiti elektroniniai žemėlapiai, įgarsinantis informaciją. Pagrindinis šių priemonių trūkumas – per mažas atstumo iki objektų nustatymo tikslumas, garsinės sąsajos ribotumai, nusakant vaizdus, taip pat nėra galimybės identifikuoti daugybės realios aplinkos objektų, kurie GPS navigaciniuose žemėlapiuose nėra pažymėti. Pavyzdžiui, GPS žemėlapiai nėra atnaujinami realiu laiku ir neparodo gatvėse esančių medžių, mašinų ar žmonių, o namuose nerodo namų

■ Nukelta į 8 p.

KTU pripažintas Baltijos regiono maisto inovacijų lyderiu

Kauno technologijos universitetui suteikta teisė koordinuoti Europos technologijų ir inovacijų instituto (EIT) bendradarbiystės centrą „EIT Food Hub“, kuris rūpinsis maisto mokslo inovacijoms ir startuolių plėtra Baltijos šalių regione. „EIT Food Hub“, bendradarbiaudamas su Lietuvos maisto eksportuotojų asociacija (LITMEA) / „SMART food“ klasteriu, planuoja plėtoti veiklą ir už Lietuvos ribų.

KTU mokslo ir inovacijų prorektorės prof. Astos Pundzienės teigimu, tai ypatingos reikšmės įvykis ne tik Universitetui, bet ir visai Lietuvai: „EIT parodytas pasitikėjimas mūsų sukauptomis žiniomis, patirtimi, gebėjimu kurti inovacijas ir jas

komercializuoti yra dar vienas labai svarbus žingsnis didinant savo vardo žinomumą, konkurencingumą tarptautinėje erdvėje. Šio bendradarbiystės centro, kuriam priklauso Kembridžo, Liuveno katalikiškasis universitetai, „Bosch“, „John Deere“, „Nestle Research“ ir kitos pasaulinės įmonės, koordinavimas suteiks daug praktinės naudos tiek KTU, tiek ir nacionaliniu mastu.“

„Tai didelis laimėjimas Lietuvos maisto sektoriaus klasterizacijos procesui. Lietuvos maisto ir gėrimų pramonei tai galimybė dar stipriau kooperuotis su mokslu, kuriant inovatyvius maisto produktus, plėtojant naujų inovatyvių maisto sektoriaus įmonių kūrimąsi ir plėtojant tarptautiškumą. Kartu tai ir didelė atsakomybė ateičiai pateisinti šį įsipareigojimą realiais pasiekimais“, – sakė Giedrius Bagušinskas, Lietuvos maisto eksportuotojų asociacijos (LitMEA) / „SMART food“ klasterio direktorius.

EIT („European Institute of Innovation and Technology“) – Europos Komisijos remiama programa, kurios pagrindinis tikslas – jungti visuomenę, mokslą, verslą ir pramonę bei komercializuoti mokslo veiklos

KTU mokslo ir inovacijų prorektorė prof. Asta Pundzienė

rezultatus. Konsorciumas jungia daugiau nei 50 lyderiaujančių verslo, mokslo centrų bei universitetų iš 13 šalių. „Tapę „EIT Food

Hub“ KTU sutelkiame žinias ir kompetencijas, susijusias su maisto inovacijomis. KTU yra pripažintas regiono lyderiu maisto tyrimų ir komercializavimo srityse, todėl gauname galimybę plėsti iniciatyvas už universiteto ribų, įtraukiant į veiklą šalį, regioną, kitas valstybes. Pavyzdžiui, Latvija tokio inovacijų centro neturi. Platus konsorciumo tinklas padeda rasti partnerius, investuotojus, rinkas,“ – teigė KTU Nacionalinio inovacijų ir verslo centro (NIVC) vadovas Mindaugas Bulota.

„Būti tokio pobūdžio centru reiškia apimti visą vertės grandinę: maisto inovacijų centras yra dalis sistemos, kurioje gali rasti visą sau reikalingą paramą – konsultacijas, mokslinius tyrimus, klientus ir investicijas. Jei tam tikra rinka yra įdomi maisto srityje dirbančiam Lietuvos verslininkui, mes padėsime rasti akceleratorių toje rinkoje. Svarbu, kad tai nereikš pačios įmonės iškelimo iš Lietuvos. Jei Austrijos verslininkui reikia pienininkystės specialisto, padėsime rasti jį Lietuvoje, užtikrinsime kontaktą ir padėsime tolimesniam bendradarbiavimui,“ – sakė KTU NIVC vadovas

Ketvirtosios pramonės revoliucijos iššūkius nugalės studijų skaitmenizacija

■ Atkelta iš 6 p.

konstravimą, kaip optimizuoti procesus susitelkiant į kūrybinę dalį“, – esmę akcentuoja SSIMTC direktorius.

Nors studijų skaitmenizacija grindžiama technologijų naudojimu, V. Popovas primena, kad ne mažiau svarbi šiandien universitete išlieka ir teorinė, fundamentalių žinių bazė: „Galima tokias fundamentalias žinias kaupti tradiciniu būdu – naudojantis pieštuku, linuote ir knygomis. Tai nėra blogas metodas, priešingai, pradėdamas nuo pagrindų gali geriausiai įsigilinti ir išmokti. Bet pagalvokime, koks ilgas kelias laukia nuo pradžios iki šių dienų pasiekimų! Juk dabar

tam, kad išmoktume naudotis išmaniuoju telefonu, mes neturime įsisavinti skambinio laidiniu aparatu subtilybių arba skambinti į stotį, kad operatorė mus sujungtų su reikiamu abonentu. Turime adaptuotis prie sparčiai kintančių tendencijų ir jas atsinešti į studijas.“

V. Popovas pastebi, kad vizualinės pramonės, rengiant tiek teorines paskaitas, tiek praktines pamokas, dėstytojams atveria didžiules galimybes, mat kompiuterinėmis programomis galima simuliuoti ir imituoti konstrukcijų, medžiagų darbą ir pan. Taip net sudėtingi uždaviniai tampa aiškesni, įdomesni, paprastesni, įgauna prasmę.

Kaip mokysime jaunąją kartą?

Kaip studijų skaitmenizacijai ir ketvirtajai pramonės revoliucijai turi būti pasiruošę dėstytojai? V. Popovas akcentuoja, kad universitetas pats inicijuoja kūrimą padalinių, kurie stiprina ryšius su verslu ir pramone, padeda sekti rinkos naujoves. Vienas iš tokių pavyzdžių – jo vadovaujamas Statinių skaitmeninio ir informacinio modeliavimo technologijų centras, kuris siekia kompleksiskai integruoti BIM technikas ir technologijas į pirmos ir antros studijų pakopų dėstomų disciplinų mokymo programas visuose architektūros ir statybos inžinerijos, transpor-

to ir infrastruktūros inžinerijos studijose, rengti BIM švietimo, profesinio ugdymo ir perkvalifikavimo programas, plėtoti ir palaikyti glaudžius mokslo ir pramonės bei verslo ryšius, prisidėti prie BIM metodologijos kūrimo, vystymo bei praktinio įgyvendinimo, teikti paramą verslui, kuriant skaitmeninę visuomenę, visapusiškai plėtoti ir vystyti tarptautinio bendradarbiavimo ryšius su BIM mokslo ir mokymo centrais bei laboratorijomis, pasaulio universitetais.

„Ir toliau sieksime pagrindinio tikslo – neprarasti tradicijos, bet kartu žengti koją kojon su naujovėmis ir technologijomis“, – akcentuoja centro direktorius.

VGTU mokslininkai kuria pasaulinio lygio papildančios tikrovės inovaciją akliesiems

■ Atkelta iš 7 p.

aplinkos objektų. Šiuos ir kitus stambesnius objektus padėtų pastebėti mūsų kuriama inovacija“, – pasakoja prof. D. Plikynas.

Funkcinę regos prototipą planuojama pagaminti projekto pabaigoje, maždaug po ketverių metų, jo gamybai bus pasitelktos lietuviškos įmonės. Mokslininkai planuoja bendradarbiauti su užsienio ir Lietuvos medicinos įstaigomis, nustatant aklųjų ir silpnaregių specifinius poreikius bei testuojant prototipą su šią negalią turinčiais žmonėmis. „Kadangi rinkose kol kas nėra analogiškų sprendimų, tikimės, kad sėkmingas šio inovatyvaus projekto įgyvendinimas

VGTU profesorius Darius Plikynas

galėtų susilaukti susidomėjimo pasaulyje ir turėtų nemažą komercinimo potencialą. Būtent todėl sieksime patentinės paraiškos JAV patentų ir prekių ženklų biure, kuris atvertų duris į didžiausią inovacijoms imlią pasaulio rinką“, – planus atskleidžia VGTU mokslininkas.

Kadangi projektas tiria aklųjų ir labai silpnos regos žmonių problemas ir jų sprendimo būdus kompleksiskai, vienas iš numatytų uždavinių yra ištirti funkcinio regos prototipo panaudojimo galimybes šių žmonių bendravimui. Pasitelkę išmaniuosius telefonus, specialiaime socialiniame tinkle jie galėtų tarpusavyje keistis „virpesiniais“ vaizdais ir tekstais, o ateityje – gal ir filmais. Tai mažintų neįgalių žmonių socialinę atskirtį,

todėl projekto metu bus tiriamos ir tokios socialinės tinklaveikos tarp aklųjų galimybės.

Įgyvendinant projektą, jo komandoje dirbs apie 10 mokslininkų, taip pat bus pasitelkti užsienyje dirbantys lietuvių tyrėjai. Iš viso per ketverius metus bus atlikti daugiadisciplininiai tyrimai, apimantys technologinius, biomedicinos, fizikos, informatikos bei komunikacijos ir socialinius mokslus. Mokslinis tyrimas Nr. 01.2.2-LMT-K-718-01-0060 „Papildančios tikrovės kompleksiniai tyrimai socialiai neįgaliams (akliems ir silpnaregiams)“ finansuojamas Europos regioninės plėtros fondo lėšomis pagal priemonės Nr. 01.2.2-LMT-K-718 veiklą „Aukšto lygio tyrėjų grupių vykdomi moksliniai tyrimai“.

Biotechnologijų revoliucija Lietuvoje: didesnis derlius ir atsparumas kenkėjams

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai pirmieji pasaulyje ėmėsi nuodugnai stebėti molekulinis pokyčius augaluose, kurie yra geresni nei įprastai – turi daugiau naudingų medžiagų, atsparesni kenkėjams ir ligoms, žydi anksčiau, brandina didesnę uogų ar sėklų derlių. Lietuvos tyrėjams, bendradarbiaujantiems su kolegomis Japonijoje, Baltarusijoje, Vokietijoje ir kitose šalyse, augalų kokybę pagerinti pavyko jų sėklas paveikus saugiomis, aplinkai nekenkiančiomis biotechnologijų

VDU prof. Vida Mildažienė

inovacijomis – elektromagnetiniu lauku ir šaltąja plazma.

Tyrimams naudojamos sėklos paveikiamos vos 2–15 minučių šiais laukais, tačiau to pakanka, kad iš tokių paveiktų sėklų išaugtų didesni, vešlesni, stipresni ir vertingesni augalai. Mokslininkai tyrinėja daugiamečius žolinius ir sumedėjusius augalus nuo sėklos iki keletu metų amžiaus sodinuko, nuo augalo ląstelių molekulių iki sodinukų šakų ar žiedų.

„Tokių augalų lapuose ir šaknyse yra daug daugiau vertingų medžiagų, pavyzdžiui, naudojamų vaistų gamyboje. Iš paveiktų sėklų išaugintos ežiuolės lapuose yra dukart daugiau vitamino C, keturis kartus daugiau cikorinės rūgšties, panašiai ir su kitais mūsų tiriamais augalais – raudonaisiais dobilais, grikiais“, – pasakoja VDU Gamtos mokslų fakulteto Biochemijos katedros profesorė Vida Mildažienė.

Pasak mokslininkės, nors elektromagnetinio lauko tyrimai nėra nauji, iki šiol jų niekas pasaulyje nevykdė taip nuodugnai – atidžiai ir ilgai stebint, kaip keičiasi augalo savybės ir kaip kinta biocheminiai procesai, paveikus jo sėklas. Šaltoji plazma yra navoto-

riška, didelį potencialą turinti technologija, kuri šiandien taikoma itin plačiai – nuo vėžio gydymo iki maisto laikymo, žalingų bakterijų šalinimo ir medicinos įrankių sterilizavimo.

„Plazma yra medžiagos būseną, gaunama esant elektros iškrovai, pavyzdžiui, natūraliai ją sukuria žaibas. Tuomet iš orą sudarančių dujų susidaro ozonas, azoto oksidai ir kiti labai aktyvūs junginiai, kurie vos per 2 minutes gali stipriai paveikti sėklas. Ankstesniuose tyrimuose dirbome su šaltos plazmos paveiktomis eglėmis – jos jau ketverius metus auga didesnės, turi daug daugiau spyglių ir metabolitų – naudingų medžiagų, skirtų augalo gynybai“, – paaiškina prof. V. Mildažienė.

Biochemikės vadovaujama mokslininkų grupė buvo pirmoji ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje, kuri ėmėsi kruopščiai stebėti ir tirti tokių paveiktų sėklų pokyčius molekuliniam lygmenyje. Tyrėjai jau sulaukė didelio dėmesio pasaulio mokslininkų bendruomenėje, jie kviečiami skaityti pranešimų tarptautinėse konferencijose, užmezgę ryšius su japonų, vokiečių, slovėnų, austrų, lenkų, baltarusių tyrėjais. Planuojama bendradarbiauti su Tokijo universiteto augalų ląstelių biologais, taip pat su Leibnico plazmos mokslų ir technologijų institutu Greifswalde, pripažinta augalų biochemijos laboratorija Insbruke. Tirdami augalus, VDU mokslininkai naudoja Japonijos ir Baltarusijos plazmos fizikų sukurtą įrangą.

Augant pasaulio gyventojų skaičiui, maisto išteklių mažėja

Tiek šaltoji plazma, tiek elektromagnetinis

Darbas su elektromagnetinio lauko įranga

laukas yra augalams saugūs, aplinkai nekenkiantys būdai efektyviai padidinti augalinės produkcijos kokybę ir kiekybę – netaikant mutagenų, chemikalų, trąšų. Mokslininkų teigimu, tai itin aktualu šiandien, prognozuojant, kad iki 2050 m. planetos gyventojų skaičius išaugs tiek, kad esamų išteklių nepakaks maistui ir kitiems poreikiams tenkinti tradiciniais būdais. Nauji būdai šiems ištekliams didinti yra itin reikalingi – atsiranda galimybė auginti net gerokai daugiau naudingų medžiagų turinčius augalus.

„Augalo sėkla yra mažytė, tačiau labai sudėtinga gyva struktūra – tiek dėl sandaros, tiek dėl atsako į dirgiklius, vystymosi ypatybių. Tik dabar pradėta suprasti, koks įspūdingai veiksmingas ir lankstus yra augalų atsakas į stresą, padedantis šiems sėsliesiems organizmams prisitaikyti, išlikti nepalankiomis sąlygomis. Būtent tą lankstumą mes ir siekiame pritaikyti savo tyrimuose – dabar, bendradarbiaudami su Tokijo universiteto biologais, aiškinsimės, kodėl kai kurie augalai į elektromagnetinį lauką atsako teigiamai, o kiti – neigiamai“, – planus atskleidė prof. V. Mildažienė.

Vienas svarbiausių VDU tyrėjų atradimų – nors kai kurios paveiktos sėklos pasižymi mažesniu daigumu, tačiau išlikę augalai tai kompensuoja geresniu augimu. Kitaip tariant, nors iš tokių sėklų išdygsta mažiau augalų, tačiau tie augalai yra pranašesni už kitus – greičiau auga ir žydi, daugiau šakojasi. Anot mokslininkų, mažesnis daigumas, šiuo atveju, nėra didelis trūkumas, turint omenyje, kad augalai užmezga didelį kiekį sėklų.

„Kitas atradimas – sėklų apdorėjimas sukelia antrinių metabolitų kiekio pasikeitimą (dažniausiai padidėjimą) augalo biomasėje. Šios medžiagos yra svarbios ne tik augalų atsakui į stresą, gynybai ir atsparumui, jos gali būti taikomos kaip biologiškai aktyvios medžiagos farmacijai, nes joms būdingas antioksidantinis, prieššūdegiminis, priešvėžinis poveikiai“, – teigia VDU mokslininkė.

Kaip iš paprastos sėklos užauginti patobulintą augalą

VDU Gamtos mokslų fakulteto laboratorijoje vykdomi itin intensyvūs tyrimai,

Darbas su moderniausia šaltos plazmos įranga

švitinant sėklas elektromagnetiniu lauku ir šaltąja plazma – vienu metu eksperimentus reikėjo vykdyti keturias paras, kas tris valandas. Mokslininkai tikisi, kad tokiais kruopščiais tyrimais pavyks išsiaiškinti, kaip iš paprastos sėklos užauginti „patobulintą“ augalą, pavyzdžiui, šilkmedį ar eglę, kurie auga greičiau nei paprastai, užaugina daugiau medienos, formuoja tankesnę lają, yra atsparesni kenkėjams ir ligoms, subrandina didesnę uogų ar sėklų derlių.

„Jau pavyko užauginti rododendrus, kurie turi daugiau šakų ir pradeda žydėti anksčiau nei įprasta, arba rausvažiedes ežiuoles ir raudonuosius dobilus, kurių lapuose yra susikaupę daugiau vaistinių veikliųjų medžiagų nei paprastai. Tai pasiekama be didelių investicijų ir išvengiant aplinkos taršos“, – tyrimų rezultatus pristatė VDU Gamtos mokslų fakulteto Biochemijos katedros doktorantė Giedrė Paužaitė.

VDU vadovojami tyrimai, molekulinis pokyčių stebėjimai paveiktose augalų sėklose atliekami kartu su Lietuvos partneriais – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro institutu, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto, Vilniaus universiteto, Vilniaus Gedimino technikos universiteto, Gamtos tyrimų centro ir Kauno technologijos universiteto mokslininkais. VDU Botanikos sodo, Gamtos mokslų fakulteto ir kitų institucijų mokslininkų bendros pastangos jau buvo įvertintos pasaulio mokslo bendruomenėje – straipsnis apie jų atradimus buvo paskelbtas tarptautiniame mokslo naujienų tinklalapyje „Advanced Science News“, trys publikacijos apie šiuos tyrimus pasirodė tarptautiniuose mokslo žurnaluose „Bioelectromagnetics“ ir „Plasma Processes and Polymers“.

VINCO VILKAIČIO JAUNYSTĖS PUBLICISTIKA

Rytas Tamašauskas

Pabaiga. Pradžia Nr. 9 (608)

Lietuvių visuomenės programos link

Mokslininkai tokias tautinio atgimimo apraiškas apibrėžia kaip lietuviškojo pozityvizmo atmainas, kurios grindžiamos šiomis nuostatomis: aktyvus dalyvavimas politinėje, ekonominėje ar kultūrinėje veikloje; asmens paskirtis – nesavanaudiškas tarnavimas tautai; tikėjimas tautos švietimo ir teisingos bendruomenės galia. Geras pavyzdys yra XIX a. pabaigoje sukurta Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“, kaip idealo siekis, apsisprendimas ir įsipareigojimas, išreikštas paprastais žodžiais, kurie bundančiai tautai tapo atramine programa: tėvynės meilė ir šviesa, tarnystė tautai ir žmonėms, dora ir teisingumas, tautos laisvė ir vienybė. Savo gyvenimu ir darbais tai gražiai paliudijo ir V. Vilkaitis.

Vertinant V. Vilkaitio jaunystės kūrybą (rašytą jam esant 20–25 metų), reikšmingesni yra beletristikos vaizdeliai (ypač dienoraštiniai paliudijimai „Karo įspūdžiai“), publicistika ir straipsniai, skirti kultūros istorijai, pavyzdžiui, apie K. Sirvydą ir diptichas apie K. Donelaitį). Prozos raštuose jis gerokai brandesnis nei poezijoje. Bendradarbiavimas spaudoje tenkino asmenines aspiracijas, buvo ir vienas pragyvenimo šaltinių.

V. Vilkaitio, jau beveik dvidešimtmečio jaunuolio, spausdinta proza pasirodo Lietuvos laikraščiuose: „Garnyje“ (1912.), „Viltyje“ (1912), „Lietuvos žiniuose“ (1913–1915), „Lietuvos aide“ (1917). Kurį laiką buvo „Lietuvos žinių“ patikėtinis Peterburge. Straipsniai pasirašyti R. M., R. Matas, M. R-s, V-cė, Vincė.

Iš atskirų V. Vilkaitio publikacijų „Lietuvos žiniuose“ 1913–1915 m., kurias nuo 1909 m. pabaigos leido Lietuvos demokratų partija ir kuriose buvo ryški lietuviškumo sklaida, galima dėlioti ne tik aktyvios lietuvių visuomenės programą, bet ir šio jaunuolio idealų mozaiką. Buvo svarbu ir leidinio, kuriame bendradarbiauta, redaktorių bei redakcijos branduolio orientyrai. Kai kurių straipsnių pavadinimai nusako temą ar svarstymų kryptį: „Dėl mokinių „gimtosios kalbos“ ir religijos mokymo mūsų mokyklose“, „Sodžiaus jaunimo skilimas“, „Kaip nyko Tolminkiemio lietuviai“, „Amatų mokyklas besteigiant“, „Apie sodžiaus inteligentes“, „Parodų sezonui Lietuvoje besiant“, „Liaudies dainos šventė“, „Kaimui atbundant“. Tiesa, kai kurios antraštės galėjo būti suformuotos ir redaktorių.

Straipsnių temos išplaukia iš sociokultūrinio konteksto, iš to, kas kultūrininko akimis tuo metu buvo svarbu regionui: socialiniai aspektai, karo pėdsakai ir atgarsiai, tikėjimas švietimo galia, kaimo kultūrinimas, įvairūs jo raiškos būdai kaip visuomenės tobulinimo priemonės, gimtosios kalbos akcentai. Kartais viename straipsnyje buvo rašoma keliomis temomis.

Atspindimos to laikotarpio dalies inteligentijos mąstymo pervartos. Ideologijų varžybose V. Vilkaitis telkėsi prie tų, kuriems svarbiausia tėvynė, o Dievo meilė tarsi lieka nuošaly. Ne kartą jis šnairomis žvelgė į klerikalus (krikščionis demokratų), regėjo jų spaudos ir veiklos neigiamas įtakas ir pa-

vojus kaimo gyvenimui (pvz., str. „Sodžiaus jaunimo skilimas“, 1913 m., p. 181–182). Kaip išeitį partinėse „peštynėse“ jis siūlė jungtis į pirmeivių gretas, juos vadindamas pažangesniais. Tai buvo kairiųjų ir liberalų apraiškos. Primintina, kad jaunas V. Vilkaitis, nepaklūsęs mamos norui matyti jauniausių sūnų kunigu (tai neišaugo į konfliktą su tėvais), tapęs biologu, buvo Darvino teorijos šalininkas.

Dvasios lobių apraiškos

Lietuvoje kaip tautinio ir kultūrinio sąjūdžio dalis formavosi aktyvaus visuomeninio gyvenimo formos. Bendrystės ir tautos žadinimo galimybes V. Vilkaitis ne kartą aptarė Vilniaus lietuvių periodikoje. Asmens biografijoje nuosekliai persipina valstiečių, gimnazisto, studento ir inteligento patirtys, todėl straipsniuose neretai žvilgsnis kreipiamas į kaimiečius (ypač sodžiaus jaunimą) ir inteligentus, retkarčiais užsimenama ir apie moksleivius.

Kartais žmogaus ir tautos kūrybinės minties bei galių įvairovė, t. y. sielos išraiška, nusakoma žodžių samplaikose, pasitelkus dvasios ženklą: prakilnesnės žmogaus prigimties lavinimas, mūsų tautos dvasios prakilnumas (str. „Ar ne skriauda?“, p. 185), dvasios turtas (str. „Parodų sezonui Lietu-

kų, įskiepijo jiems norą varyti tą darbą tolyn, platinti jį ir rūpintis jo geru pasisekimu. Iš tiesų mūsų vakarai buvo ir yra gera dirva, kame šiaip ar taip auklėjamas žmonių savarankumas, visuomenės naudos supratimas ir atsakomybė prieš ją už pasiimto darbo pasekmes“ (str. „Parodų sezonui Lietuvoje besiant“, 1914 m., p. 193).

V. Vilkaitio straipsniuose pastebima paini valdžios politika, trukdanti kultūros formavimuisi: „Liaudis galėtų prakilnesniąją žmogaus prigimtį lavinti, gražiai ir padoriai laiką praleisti, ir dėl to kiekvienas neleistas mums vakaras – tai skriauda mūsų tautai, skriauda jos dvasios prakilnumui.“ (str. „Ar ne skriauda?“, 1913 m., p. 185). Kritiškesniu žodžiu prabyla (taip straipsniuose elgiasi nedažnai, nes ribojimo cenzūra) apie šalies vyriausybę: „Žmogus nenoromis turi kartoti seną, kaip ir mūsų vargas, mintį, kad vyriausybei ne kultūros kėlimas ir ne žmonių gerovė mūsų krašte rūpi.“ (ten pat, p. 185).

Straipsnyje „Liaudies dainos šventė“ (1914) pastebi, kad dėl rūpesčio duonos kąšniu ir dėl teisinės nelaisvės „veik nėra kada pamąstyti apie savo dvasios įlobinimą“ (p. 195). Plėtojama mintis, kad žmogaus kūrybinių galių ugdymas yra vienas visuomenės uždavinių ir tautos egzistencijos garantų („laisvos tautos tvėryba ir veiklumas“),

Konferencijos pranešėjai. Pirmasis iš kairės – Rytas Tamašauskas. Gintarės Naujokienės nuotr.

voje besiant“, p. 194), žmogaus dvasios reikalai, naujų dvasios vertybių gaminimas, dvasios turtas (str. „Liaudies dainos šventė“, p. 195).

Tikima, kad „mūsų krašto iš miego kilimą“ apreiškia vakarai, parodos, draugijos, surinkimai, ūkio kėlimas (str. „Ar ne skriauda?“, 1913 m., p. 184). Tose slaptose ar pusiau slaptose pasipriešinimo nelaisvei veiklose buvo matomas ir V. Vilkaitis: jis dalyvavo Marijampolės vyrų gimnazijos aušrininkų veikloje, buvo aktyvus Sankt Peterburgo lietuvių studentų draugijos dalyvis, to draugijos valdybos sekretorius 1914–1915 m. „Toji draugija rengė lietuviškus vaidinimus ir koncertus, organizavo kultūrinį studentų gyvenimą.“ (Apie tai rašoma A. Motuzo knygoje „Profesorius Vincas Vilkaitis“, 1991 m., p. 9). Jis buvo veiklus visuomenininkas savo gimtinėje.

Rašantis apie lietuviškųjų mėgėjų vakarų iniciatyvas ir tradicijas, tuos vakarus traktuoja kaip sąmonės ugdymo priemonę, „kad tik savarankus, liuosas ir savo noru atliekamas darbas išauklėjo naujų darbinin-

nes „visiškai demokratiškas visuomenės sutvarkymas“ nėra galimas „be tinkamo išsiauklėjimo, be tam tikrų įgytų dvasios kultūros vertybių“ (p. 196). Remdamasis estų, latvių ir suomių pavyzdžiu, autorius pritaria „Lietuvos žinių“ paskelbtam kvietimui organizuoti dainų šventę (pavienių faktų apie chorų sambūrius Lietuvoje būta nuo 1909 m.), viltinai ir netgi pranašiskai kalba apie lietuvių dainos šventę, kuri ateityje iš tiesų taps tautos dainos ir visos liaudies šventės, tautos „laisvos ateities“ garantu (p. 196). V. Vilkaitiui daina – bendruomeninės, tautos būtis apraiška.

Senas tradicijas Lietuvoje turėjo žemės ūkio ir pramonės parodos. V. Vilkaitis straipsnyje „Parodų sezonui Lietuvoje besiant“ (1914 m., p. 191–194) kritiškai apžvelgia kartokas lietuvių valstiečių, amatininkų patirtis. Jis aptaria tris aspektus: parodų rengėjų ir aiškintojų nesukalbėjimas su valstiečiais dėl vartojamos kalbos; nesutvarkytas „dovanų skirstymas už gerus eksponatus“; valstietis yra parodos svečias, bet jo nėra tarp parodos steigėjų ir rengėjų.

Tik išsprendus kalbos, dovanų skirstymo ir „prityrimo tam darbui atlikti“ problemas, „galima tikėtis, kad tasai valstietis pats rūpintis toliau ūkio parodų steigimu, platiniu ir pasisekimu“.

Jei Žemaitės kūryboje Lietuvos kaimas išskyla kaip tamsos įsikūnijimas, tai V. Vilkaitio sodžius yra kviečiamas šviestis, nes rašančiojo žvilgsnis straipsniuose vis krypta į kaimo jaunimą kaip iniciatyvų rėmėją ir skleidėją, tikima valstiečio dvasios galiomis.

Lietuvių publicistikoje retokai buvo mąstyta apie moters vaidmenį, o ir žvalgytasi dažniausiai iš vyrų pozicijos. Štai V. Kudirka XIX a. antrosios pusės lietuvių moterį traktavo kaip neišsilavinusią motiną, žmoną ir religijos išpažinėją. V. Vilkaitis išplečia socialines lietuvių moters paskirtis ir vaidmenį. Straipsnyje „Apie sodžiaus inteligentes“ (1914 m., p. 189–191) autorius dėmesį kreipia į kaimo išsilavinusias moteris visuomenininkes (mokytoją, pribuvėją, krautuvės tarnautoją), kurios „daugiausia yra kilę (ir tebekyla) iš mūsų kaulo ir kraujo – iš mūsų žmonių sodiečių“.

Tačiau šiek tiek išlieka pesimistiškas požiūris, nes, anot rašančiojo, jos yra aplaidžios gimtajai kalbai. Ryškus kaimo inteligentų ir merginų sodiečių atotrūkis (nenoras bendrauti ir darbuotis „tarp sodžiaus merginų“), jos yra nevisuomeniškos, „neskaito laikraščių ir lavinimosi dalykais neužiima“ – visa tai „mus patenkinti negali“, „mūsų laukimus vilia“. Tikima, kad sodžiaus inteligentės sąmoninga veikla „duotų geresnius vaisius kaip kad vyro sodžiaus inteligento darbas“ („tos pačios rūšies inteligentai vyrai: mokytojai, felčeriai, aptiekoriai, krautuvių tarnautojai“).

V. Vilkaitio pastebėjimai iš dalies atspindi XX a. pr. keliamą moterų, kaip aktyvių visuomenininkių, tautinio ir pilietinio sąmoningumo ugdymo, paskirtį ir lygiavertį socialinį tapatinimą su vyrais: „Žmonėms reikia daug uolių šviesos darbininkų ir tik tuom mes kainuojame inteligento vertę, kiek jis tautai ir žmonėms padaro.“ (p. 191).

Publicistiniuose rašiniuose V. Vilkaitis, aptardamas lietuvių kultūros reiškinius, ne kartą stabteli prie mintijimų apie gimtąją lietuvių kalbą. Kaip priešpriešą jis pastebi vyraujančią lenkų ir rusų kalbą visuomenės veikloje, brukamą rusų kalbą švietime ir religijoje (akcentuojama lietuvių kalbos svarba mokant tikybos; kaip kalba, svarbi amatų mokyklose. Jis svarsto, ar „dar bent kiek savo kalbos“ bus liaudies mokyklose, nes „pradedamųjų mokyklų išguldinėjimo kalba turi būti mokinių gimtoji kalba“ (p. 188), atsigręžia į Rytprūsių lietuvių istoriją ir germanizacijos faktus („Prūsų Lietuvos praeitis tebelaukia dar savo tikro tyrinėtojo-istoriko“; str. „Kaip nyko Tolminkiemio lietuviai“, 1914 m., p. 185–188).

Tačiau V. Vilkaitis tiki lietuviško žodžio galia, ugdant žmogų ir tautą – „gimtoji kalba virs ilgainiui valstybės ir švietimo kalba“ („Kaimui atbundant“, 1917 m., p. 199). V. Vilkaitis pastiprina bendraminčių pozicijas – to meto socialiniame ir kultūriniame lietuvių judėjime gimtoji kalba yra kaip tautos išraiška, sąjūdžio vertybė ir siekinys, kalba vienija tautą, yra vienas tautos išlikimo veiksnys.

Individualaus stiliaus ypatybės

Atkreiptinas dėmesys į dažno V. Vilkaitio

VINCO VILKAIČIO JAUNYSTĖS PUBLICISTIKA

■ Atkelta iš 9 p.

straipsnio struktūrą, rašant socialinio ir kultūrinio gyvenimo aktualijomis. Štai straipsnyje „Amatų mokyklas besteigiant“ (1914 m., p. 188–189) jis teigia: „Tąsias amatų mokyklas besteigiant, mes norėtume visų akis atkreipti į tai, kuo tarybos amatų mokyklų klausimu paprastai nepasirūpina, o tai: į amatų mokyklų išguldinėjimo kalbą ir amatų mokyklų mokytojus, pagaliau dar pakalbėti apie amatų mokyklos tipus ir steigimo vietas. Tie klausimai naujai steigiamose mūsų krašte mokyklose yra labai svarbūs mūsų tautai.“

Jis nuosekliai siūlo keturis atsakymus, pasitelkdamas tos pačios sintaksinės struktūros sakinius: 1) „kokia turi būti amatų mokyklų išguldinėjimo kalba, apie tai dviejų nuomonių negali būti“ („mokinių gimtoji kalba“); 2) „kas turi būti mokytojais nūnai steigiamose amatų mokyklose, taip pat jau

mums aišku“ („turi būti šio krašto žmonės, pažįstą ir žiną mūsų kalbą ir mūsų krašto ir tautos gyvenimo aplinkybes ir reikalavimus“); 3) „kame turi būti įsteigtos amatų mokyklos ir kur būtų joms tinkamiausioji vieta, apie tai geriausiai gali spręsti patys žmonės, kuriems tos mokyklos yra steigiamos“; 4) „kokio ar kokių amatų turi būti mokyklos, apie tai taip pat gali geriausiai patys žmonės tarti“.

Ivardindamas gyvenimo nedermes, V. Vilkaitis dažniausiai iškelia problemas ir ieško atsakymų, randa racionalių patarimų konkrečiai veiklai ar reiškiniai (nėra tik neigimo ar kartaus apsižodžiavimo).

Raiškia autorius kalbą ir savimonę iš dalies atspindi pažeriami frazeologizmai: „gali ir visai nemaloni nuvaryti mus srovėn“ (p. 181); „klerikalai ne juokais nori sutverti Lietuvoje savo viešpatiją“; „darbas eina pagreitintu žingsniu“ (p. 181); „pradėjo sekti įgrisusio

savo pliauškimais „Šaltinio“ pėdomis“ (p. 182); „mūsų krašto gyvenimas, kuris Rusijos audros metais buvo bepradedęs tiesti sau naujus kelius, gražinamas dabar į savo senąją vagą“; „įėjo į žmonių kūną ir kraują“; „kas galima senojo vagon sugražinti“; „varymas senojo vagon“ (p. 183); „varyti savo darbą ilgai nedūmojus“ (p. 184); „apreiskia mūsų krašto iš miego kilimą“; „mūsų gyvenimas jau šakoti pradėjo“ (p. 184); „žmonių valią įstatymų raidė sunaikino“ (p. 185); „lieka vienas ir senas kelias išreikšti tuose reikaluose savo nuomonę“ (p. 189); „mūsų vakarai buvo ir yra gera dirva“ (p. 193); „vadovaujasi vedėjų ir politikierių dirigavimu“ (p. 195). Iš lyginimų ir kontrastiškų vaizdinių į junginius paveikiai sugula ir artojo pasaulėjauta, ir visuomenininko kontekstai.

Tekstai paremti citatomis, duomenimis, nuorodomis, įvardintomis tendencijomis, lyginimu, asmeninėmis išvalgomis, pasvars-

tymais, aiškiai nusakoma asmenine pozicija. Publicistas V. Vilkaitis nebuvo ypatingas maištininkas, nebuvo ir ryškesnis vedlys. Jis kalba apie socialines ir kultūros blygybes, valdžios trikdžius, tačiau nėra kategoriškas teisėjas. Turėjęs stuburą, prisitaikėliškai nepapučiamas laikmečio skersvėjų.

Atrodo, visa tai – senų laikų aktualijos: V. Vilkaitis straipsnis „Kaimui bundant“ buvo išspausdintas „Lietuvos aide“ 1917-ųjų pabaigoje lietuvių ir vokiečių kalbomis kaip laikraščio dienos vedamasis. Tačiau ir po šimto metų šis straipsnis vėl yra atradimas. Rašinys įtrauktas į internetinę svetainę „LT 1918: šimtmečio kelionė laiku“ (žr. <http://lt1918.lt/autoriai/vincas-vilkaitis/>). Skaitykime, nes tiek nepriklausomybės priešaušryje, tiek dabar, minint Lietuvos Respublikos atkūrimo jubiliejų, straipsnio tiesos darniai dera ir su šiandien gyvu idealu – laisva tėvyne, tauta ir žmogumi. ■

LIETUVOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

LIETUVOS VALSTYBĖS ŠIMTMEČIUI – žvilgsnis į Lietuvių mokslo draugijos vadovėlius ir jų rengėjus

Eglė Paškevičiūtė-Kundrotienė

Pabaiga. Pradžia Nr. 9 (608)

Lėšos

Didžiąją dalį lėšų LMD Vadovėlių fondas skolinosi iš LMD Tautos namų fondo bei pavienių asmenų, nedidelę jų dalį sudarė aukos. Išskirtinis vaidmuo teko brolių Vailokaičių bendrovei. Ją 1912 m. įkūrė vienas jauniausių būsimos Lietuvos Tarybos narių Jonas Vailokaitis kartu su vyresniu broliu Juozu ir kunigu Jonu Totoraičiu. Nors LMD, kiek žinoma, priklausė broliai Juozas ir Pranas Vailokaičiai, Jonas Vailokaitis buvo nepamainomas finansinis rėmėjas.

Išlikę dokumentai liudija, kad LMD vadovėlių leidybai buvo skolinamos nemažos sumos, dažniausiai po 10 tūkstančių kas ketur mėnesių. Įvardijamos tūkstantinės pinigų sumos neatrodo tokios didelės, atsižvelgus į atliekamų darbų apimtį, kiekvienu leidybos etapu apmokamas einamasis išlaidas. Reikėjo pagaminti klišes, parūpinti popieriaus, perskaityti korektūras, redaguoti tekstus. Priklausomai nuo to, ar vadovėlis verstas iš kitų kalbų, ar parašytas lietuvių autorių, keitėsi atliekamų darbų įkainiai. Vadovėlių fondas mokėjo ne tik spaustuvėms ar leidykloms, bet ir autoriams. Honorarai už atliktus darbus buvo įvairūs: nuo 550 rub. A. Janulaičiui iki 100 rub. A. Dambrauskui ar 50 rub. K. Kepalui.

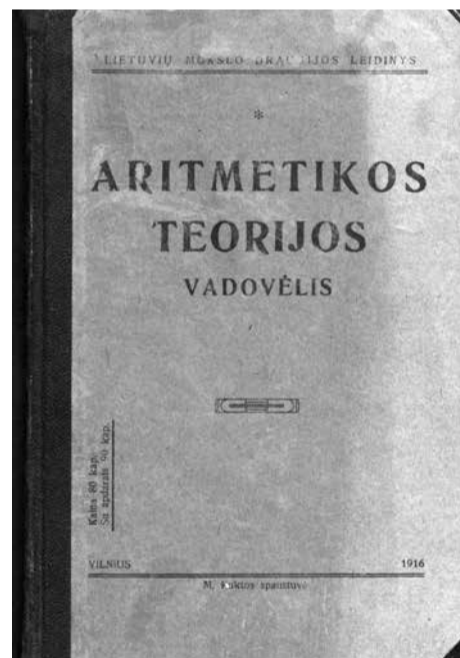
1918-ieji buvo produktyviausi vadovėlių leidybai. Tuomet buvo nustatytos ir konkrečios sumos už atliktus leidybos darbus: honorarai vertėjams su visa redakcija – 75 rub. už lanką, autoriams – 112 rub. 50 kap. už lanką, korektoriui – 8 rub. už lanką; kūrinių perleidžiant autoriui ar redaktoriui, kaip ir leidžiant pirmą kartą, turėjo būti sumokėta. Taip pat buvo nutarta, kad „autorius ar vertėjas kiekvienos knygos dovanai gautų

po 10 egz. apdarytų ir 15 egz. neapdarytų nuo 1 000 egz. tiražo“; 2 egz. turėjo būti perduoti LMD knygnui, 6 egz. – LMD Vadovėlių leidimo komisijos nariams. Buvo numatyta mokėti netgi ekspertams po 5 rub. už kiekvieną posėdį, kurie ilgai užtrukdavo. Vadovėlių leidybai reikėjo vis daugiau lėšų: karo metu už 63 000 rub. nupirkta popieriaus iš Estijos. Taigi, vadovėliams leisti reikėjo ne tik nemažai žmonių darbo, bet ir daug pinigų. Iš pradžių vadovėliai daugiausia buvo spausdinami Martyno Kuktos spaustuveje (23 arba 19,5 proc.), vėliau – „Švyturio“ (45 arba 38 proc.), „Žaibo“ (38 arba 32,2 proc.), J. Bajevskio (8 arba 6,7 proc.), J. Zavadskio (1 arba 0,8 proc.) spaustuose Vilniuje ir O. Mauderodės bei J. Reylenderio spaustuose (po 2 arba 1,7 proc.) Tilžėje.

Leidybos sunkumai

Mokymo priemonių leidybos sunkumus puikiai iliustruoja skaitytojams skirtas leidėjų žodis, parašytas V. Zakševskio „Naujųjų amžių istorijos“ (1921) vadovėlyje: „Kuone visi Lietuvių mokslo draugijos 1919–1921 m. vadovėliai yra leidžiami nepaprastai sunkiomis sąlygomis: politikos padėtis vis mainosi, darbas dažnai nutrunka, trūksta prityrusių korektorių, kalbos žinovų ir šiaip darbuotojų. Nieko stebėtina, kad vadovėliai nesirodo taip parūpinti, kaip kad iš LMD būtume laukę. Ypatingai skaudžiai nepalankios darbai sąlygos yra šiai knygai atsiliepusios: L. Noreika 1918 m. išvertė jos dalį Vilniuje, o kitą 1919 m. J. Pajaujįs – nebe Vilniuje, katrą tik vėlokai tepavyko gauti. S. Naginskui pavesta ištaisyti vertimo kalbą, šiam sunkiai įsisirgus, kurį laiką nebuvo galima rankraščio prieti.“

Suradus rankraštį, pasirodė pradžia esant dingusi. Ilgą laiką nebuvo galima vertėjo gauti. Pagalios išvertė ją iš naujo P. Gaidelionis. 1920 m. liepos mėn. bolševikams užplūdus Vilnių ir sustojus spaustuvėms, dėl kai kurių priežasčių teko skubotai duoti spaustuvėn neištaisytas rankraštis; taisyta be

Antano Smetonos slapyvardžiu „J-is“ parengtas „Aritmetikos vadovėlis“ (1916)

galo sunkioje korektūroje. Dėl spalų mėn. įvykių korektoriui atsidūrus nebe Vilniuje ir iš tolo taisant korektūrą, vėl dingo rankraščio dalis. Vos 1921 m. pavyko gauti naujas vertėjas J. Grabauskis. Visi tie vertimai teko lyginti ir vienodinti liuosensiais nakties tarpais.“

Rankraščių fonde nemažai medžiagos apie vadovėlių leidybą saugoma LMD Vadovėlių leidimo komisijos narių A. Janulaičio ir M. Biržiškos asmeniniuose fonduose. Šie asmenys suprato dokumentų vertę ir atities kartoms išsaugojo tokius dokumentus, kaip „Lietuvių mokslo draugijos didžiosios knygos vadovėliams leisti“ nuorašas, „Kasos knyga. Mokslo draugijos Vadovėlių leidimo komisija“. Labai įdomūs raštai, susiję su knygų leidyba: sutartys su spaustuvėmis, knygrišyklomis, knygynais, atliktų darbų perdavimo-priėmimo aktai, pakvitavimai už atliktus darbus. Skrupulingai fiksuotas lėšų judėjimas – per gana trumpą laikotarpį (ypač

intensyvūs buvo 1917–1918 m.) viskas buvo sąžiningai surašoma: ant mažų popieriaus skiaučių dažnai pieštuku parašyta, kam ir už ką turi būti sumokėti pinigai, čia pat ar ant kitos pusės patvirtinama, kad pinigai gauti. Jei išleistuose vadovėliuose ne visada galima rasti vertėjų ar leidėjų pavardes, jas be vargo rasime su leidyba susijusiose bylose.

Platinimas

LMD leidiniai daugiausia buvo platinami Šlapelių, J. Zavadskio ir Šv. Kazimiero knygynuose Vilniuje. Peržiūrėjus dokumentus, galima pamatyti, kaip vadovėliai buvo platinami. LMD narės M. Piaseckaitės-Šlapelienės knygynas buvo įsikūręs Vilniuje, Šv. Jono g. 13. Jau nuo 1915 m. sąskaitose pateikiama informacija apie šioje įstaigoje gautus ir parduodamus LMD vadovėlius. Čia buvo platinama ir po keliasdešimt, ir po kelis šimtus vadovėlių, bene didžiausia siunta – 725 egz. Geografijos pradžios. Knygos įvairiais būdais pasiekdavo ir kitas Lietuvos vietas. Paminėtina, kad jos buvo siunčiamos į Panevėžį, kur jas platino J. Masiulis. Taip pat buvo užmegzti ryšiai su Biržų knygynu. A. Janulaitis rūpinosi knygų perdavimu į Šiaulius. Jų buvo užsakoma nuo keliolikos iki 700 egz. Knygų platinimu Šiaurės Lietuvoje rūpinosi Jokūbas Šernas ir Kleofa Šernienė. Išlikę finansiniai dokumentai leidžia spręsti, kad buvo rūpinamasi platinti ne tik dideliais kiekiais, bet ir pavienius egzempliorius: „Prašau išduoti šio laiškelio padavėjui mokytojui Ramanauskiui po 1 arba po 2 egz. visų išleistų Mokslo d-jos vadovėlių Švietimo komisijos sąskaiton.“ Taip po truputį LMD užėmė tvirtas pozicijas, aprūpindama vadovėliais Lietuvos mokyklas. Laikui bėgant knygų platinimą, kaip ir leidybą, perėmė „Švyturio“ bendrovė.

Vadovėlių leidybos perdavimas

Su „Švyturio“ bendrove LMD turėjo

■ Nukelta į 11 p.

LIETUVOS VALSTYBĖS ŠIMTMEČIUI – žvilgsnis į Lietuvių mokslo draugijos vadovėlius ir jų rengėjus

■ Atkelta iš 10 p.

reikalų nuo pat jos įkūrimo. Vadovėlių leidimo komisija 1918 m. rugsėjo 20 d. posėdyje svarstė „Švyturio“ bendrovės siūlymą perimti visą techninį leidybos procesą ir finansų apskaitą, tačiau šį siūlymą nutarta atidėti. Sutartis buvo sudaryta kiek vėliau – 1919 m. gruodžio 30 d. LMD Vadovėlių leidimo komisijos vedėjas Mykolas Biržiška pasirašė sutartį su Stasiu Jackevičiumi, „Švyturio“ bendrovės reikalų vedėju. Bendradarbiavimas iki lenkų okupacijos buvo sėkmingas. Dar 1919 m. „Švyturio“ bendrovė savo išleistas knygas ėmė pardavinėti ir Kaune. Lenkų okupacinė valdžia visaip trukdė lietuviškų įstaigų ir organizacijų veiklą. Kurį laiką dalis „Švyturio“ bendrovės veikė Vilniuje, tačiau tuo pačiu metu bendrovė buvo perkeliama į Kauną. „Žaibo“ spaustuvėje Vilniuje buvo spausdinami LMD ir „Švyturio“ bendrovės leidiniai, vežimais gabenami į Vievį, iš ten geležinkeliu – į Kauną.

„Švyturio“ bendrovės Vilniaus skyrius patyrė finansinių nuostolių ir dėl darbuotojų kaltės. Tad 1923 m. bendrovė visą savo veiklą perkėlė į Kauną, kartu išsiveždama vadovėlius ir sutvarkytus rankraščius, kuriuos pardavinėjo ne kaip LMD parengtus, bet savo vardu. Šiuo laiku ant LMD vadovėlių atsirado spaudas „Lietuvių mokslo draugijos komisionierius „Švyturio“ b-vė“ arba „Parengta iš Lietuvių mokslo draugijos matricų“. Palyginę LMD leistų vadovėlių pavadinimus

su „Švyturio“ bendrovės leidiniais, matome tendenciją tuos pačius vadovėlius išleisti iš naujo, dažniausiai jau be LMD spaudos. Taip, negaudama lėšų už parengtus vadovėlius, LMD patyrė didelių finansinių sunkumų. Taigi „Švyturio“ bendrovės problemos lėmė ir LMD sunkumus.

Laikui bėgant, knygų platinimą, kaip ir leidybą, perėmė „Švyturio“ bendrovė. Likusios detalios ištraukos iš LMD pelno apyskaitos knygų už „Švyturio“ bendrovės parduotus vadovėlius 1918 m. rugsėjį – 1922 m. liepą rodo, kaip buvo stengiamasi realizuoti išleistas mokymo priemones. Neparduoti leidiniai 1927 m. buvo perduoti „Vairo“ bendrovei. Komisijai platinimui per vienerius metus buvo perduota 39 autorių knygų už 79 507 Lt 40 ct. Nėra žinių, kiek leidinių buvo parduota ir kokia gauta suma. Dar vėliau, 1936 m., įvairių leidinių įsigijo Draugija užsienio lietuviams paremti iš Lietuvių mokslo draugijos už 50 836 Lt (31 autoriaus knygas, 27 174 egzempliorius).

LMD Vadovėlių komisijos veikla, nors ir labai sunkiomis sąlygomis, davė apčiuopiamų rezultatų – iki nepriklausomos valstybės paskelbimo aprūpino besikuriančią lietuvišką mokyklą vadovėliais, taip prisidedama prie pedagogų darbo ir mokinių mokymosi sąlygų gerinimo. Reikia nepamiršti, kad dalis mokytojų ir vadovėlių autorių nebuvo pedagogai profesionalai, o tiesiog lietuviškos reikalams atsidedę lietuviai inteligentai. Kaip

matyti, vėliau LMD išleistos mokymo priemonės buvo sėkmingai naudojamos mokykloje, sulaukė ne vieno pakartotinio leidimo, tiesa, nenurodant, kad jas parengė LMD.

Vadovėlių paplitimas

1915–1923 m. LMD parengė apie 120 vadovėlių. Daugiausia mokymo priemonių parašė Mykolas Biržiška – 15 (7 literatūros, 4 istorijos, 4 geografijos), Kazys Kepalas išvertė 9 (8 – iš lotynų kalbos ir 1 – iš rusų kalbos), Petras Klimas parašė 7 (3 lietuvių kalbos ir 4 istorijos) vadovėlius, po 6 vadovėlius parengė Antanas Smetona ir Marcelinas Šikšnys, po 5 – Klara Šepetienė ir Motiejus Stankevičius, po 4 – Pelikšas Bugailiškis, Pranas Mašiotas, Konstantinas Šakenis.

Bibliotekoje išlikę vadovėliai yra įdomūs kultūros istorijos liudininkai. Nemažai jų likę su buvusių savininkų žymomis, daugiausia su M. Biržiškos ir K. Jablonskio ekslibrisais. Kai kurie jų – su dedikacijomis. Pavyzdžiui. M. Biržiška vadovėlių „Lietuvių dainių literatūros istorija“ (1919) paskyrė žmonai Bronislavai: „Mano geriausiai draugei, mylimiausiai žmonei, kuri savo triūsų leido man pakelti didžkario našta ir pagaminti šį raštą.“ Kitas vadovėlis skirtas dukrytėms Marytei ir Onytei bei jų draugėms.

Iš likusių ženklų knygoje galima matyti, kam priklausė knygos, kaip jos buvo paplitusios. Yra kelios su vyskupo M. Reinio autografu, kun. Petro Kraujalio, Vinco Bu-

drevičiaus, Romualdo Buroko, Kazio Erinčio, Mykolo Brenšteino, Povilo Karazijos, Prano Skardžiaus, Augustino Voldemaro ir kitų nuosavybės ženklais. Iš išlikusių antspaudų matyti, kad nemažai vadovėlių naudoti pirmoje ir vienintelėje Vilniaus lietuvių gimnazijoje – Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijoje, taip pat Vilniaus Baltarusių gimnazijoje ar Švietimo draugijos „Rytas“ mokyklose; Klaipėdos pedagoginiame institute, Marijampolės mokytojų seminarijoje ar Vilniaus lietuvių mokytojų sąjungoje. Dalis priklausė senajai Vrublevskių bibliotekai, Vilniaus mokslo bičiulių draugijai ar Centrinei Lietuvos kariuomenės bibliotekai. Ypač išskirtinis – vadovėlis, priklausęs Lietuvių tautiniam muziejui Čikagoje. Taip pat išliko dviejų vadovėlių rankraščiai – įspūdingo dydžio P. Klimo parengta „Skaitymų knyga lietuvių kalbos pamokoms“ (1915) ir M. Stankevičiaus ranka rašytas, J. Šlapelio ištaisytas „Fizikos vadovėlio“ rankraštis.

LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomi beveik visi LMD išleisti vadovėliai, o Rankraščių skyriuje gausu medžiagos, susijusios su vadovėlių rengimu, leidyba ir platinimu. Valstybės šimtmetis paskatino dar kartą atsižvelgti į praeitį ir pamatyti, kaip LMD įkūrėjų, gausių narių pastangos kurti profesionalų mokslą ir lietuvių kalba bei tautinės kultūros tradicijomis grįstą švietimą paklojo tvirtus pamatus 1918 m. vasario 16 d. pradėtai nepriklausomai šiuolaikiškai Lietuvos valstybei. ■

Romo Kalantos žūties minėjimas

Minėjimo dalyviai

Dr. Raimundas Kaminskas

Gegužės 14 d. Kaune, Laisvės alėjoje prie Romui Kalantai (1953–1972) skirto paminklo „Aukos laukas“, vyko minėjimas skirtas paminėti kovą už Lietuvos laisvę sovietų okupacijos metais. Sugiedojus Lietuvos himną, minėjime kalbėjo Kovo 11-osios Akto signataras dr. Leonas Milčius, buvęs LR Seimo narys Rytas Kupčinskas, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Kauno apskrities skyriaus pirmininkė dr. Aušra Jurevičiūtė, miesto metraštininkas Jonas Ivaškevičius, Lietuvos sąjūdžio Kauno tarybos pirmininko pavaduotoja Raminta Baltuškienė, LR Seimo narių Kauno biuro vadovė Vaida Pranaruskaitė. Sveikinimo žodį tarė miesto savivaldybės atstovė Orinta Leiputė. Renginį

organizavo Lietuvos sąjūdžio Kauno taryba.

1972 m. gegužės 14 d. devyniolikmetis jaunuolis Romas Kalanta Kauno sode prie Muzikinio teatro apsipylė benzinu ir, sušukęs „Laisvę Lietuvai!“, užsidegė. Vėliau R. Kalanta ligoninėje mirė. Jo susideginimas sukėlė Komunistų partijos, Lenino komunistinio jaunimo sąjungos (LLKJS) ir KGB pareigūnų paniką, todėl sovietinis sovietų saugumas paskubėjo R. Kalantą slapta palaidoti anksčiau paskelbto laiko. Susirinkę į laidotuves, kauniečiai pasipiktino sovietinės valdžios savivale, todėl prasidėjo masinės eitynės, kuriose buvo skanduojami patriotiniai šūkiai. Kaune masinės demonstracijos, smurtas ir areštai truko keletą dienų. Iš daugiau kaip 3 tūkst. aktyvių protestų dalyvių buvo suimta apie 400. *Autorius yra Lietuvos sąjūdžio Kauno tarybos pirmininkas*

Minėjime kalba Kovo 11-osios Akto signataras dr. Leonas Milčius (trečias iš kairės)

LIETUVOS UNIVERSITETŲ PERIODINIAI LEIDINIAI

„Mokslo Lietuvos“ redakciją pasiekė turiningi, puikios poligrafinės kokybės periodiniai leidiniai: Vilniaus universiteto „Spectrum“ ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto „SAPERE AUDE“. „Spectrum“ Nr. 1 (27) daugiausia dėmesio skiria biotechnologijų ir sveikatos apsaugos tematikai. Apie tai rašoma straipsniuose: „Nuo meningokokinės infekcijos kenčiančiose šalyse vakcina tapo aukščiausiu prioritetu“, „Vilniaus universiteto mokslininkų darbai – Europos alergijos žemėlapyje“, „Alzheimerio ligą galima nutolinti nuolat užsiimant smegenis stimuliuojančia veikla“, „Vilniaus universiteto alumnas prisideda prie globalios problemos – aklumo mažinimo“.

Kiti straipsniai skirti bendrakultūriniam

išprusimui ir profesiniam orientavimui. Sužinosite, kas skaitė pirmąsias spausdintas knygas Lietuvoje, kokias staigmenas pateikė 1931 m. potvynis, kaip savo profesinę veiklą galima paversti svajonių darbu. Leidinyje pateikti daug sakantys duomenys, kokias savęs motyvavimo strategijas taiko akademikai, mokytojai, darbininkai ir kitos profesinės grupės, kuo skiriasi dabartinės kartos ir ankstesnių kartų skaitymo įgūdžiai, kokie pavojai tyko, bandant apsiriboti tik trumpais tekstais. Straipsnių turinį sumaniai papildė išraiškingos iliustracijos.

Kaip ir dera technikos universitetui, VGTU pavasarinio leidinio (Nr. 3) viršelį puošia Tomo Mitkaus paveikslas, vaizduojantis Vilniaus įkūrėją su už jo stovinčiu Geležiniu Vilku.

Universitetų periodiniai leidiniai. J. Jasaičio nuotr.

LMA VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

Įdomioji Lietuva: pramogos ir kasdienybė, 1918–1940

2018 m. gegužės 14 – birželio 8 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje (Žygimantų g. 1) veikia paroda „Įdomioji Lietuva: pramogos ir kasdienybė, 1918–1940“. Minint Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, įdomu pažvelgti į kasdienį tarpukario Lietuvos gyvenimą. Tad parodoje atskleistos to meto pramogos, šventės, sukaktys, nemažai dėmesio skiriant darbams ir papročiams.

Rengiant parodą, atsiskleidė tarpukario Lietuvos, kaip visavertės Europos valstybės, vaizdas. Per 22 nepriklausomybės metus buvo sukurta stabili valstybė, turėjusi savo papročius, šventes, tautinę tapatybę. Buvo rengiamos dainų šventės, sparčiai populiarėjo teatras, kinas, komiksai. Žmonės švėsdavo Motinos, Kariuomenės dienas, mi-

nėdavo Vasario 16-ąją. Buvo publikuojama pramoginė literatūra – periodiniai leidiniai ir knygos. Lietuviai dažnai atostogaudavo savo šalyje, kur klestėjo kurortai: Palanga, Birštonas ir kiti.

Lietuvos pramonininkai glaudžiai bendradarbiavo su užsienio verslininkais. Tai liudija informaciniai pranešimai leidiniuose, kuriuose gausu užsienyje gamintų prekių reklamų. Nemažai dėmesio skirta ir informacijai apie lietuviškas prekes. Būčiai pagerinti ypač populiarūs buvo įvairios tematikos kalendoriai.

Tarpukario Lietuvos kasdienybės vaizdai aktualūs bei atpažįstami ir šių dienų nepriklausomoje Lietuvoje. Parodą parengė LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus darbuotojos Aida Grybienė ir Enrika Blikertaitė

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Pradinukams – naujos priemonės pasaulio pažinimui mokytis. Šią savaitę į beveik 700 šalies mokyklų iškeliauja naujos priemonės, skirtos pasaulio pažinimo dalykui 1–4 klasėse mokytis: matavimo indai, mėgintuvėliai, tiriamųjų darbų rinkiniai, mikroskopai, žiūronai, kompasai, optikos rinkiniai ir kiti prietaisai. Iš viso mokyklos gaus priemonių už šiek tiek daugiau nei 2 mln. eurų.

Naujos priemonės skirtos eksperimentams atlikti, mokytis tyrinėjant ir stebint gamtos reiškinius. Visoms mokykloms skiriama po priemonių komplektą, jo dydis priklauso nuo mokinių skaičiaus pradinėse klasėse, o vertė svyruoja nuo 2,4 tūkst. iki 6,4

tūkst. eurų. Tai yra viena iš priemonių, skirta savivaldybėms, mokykloms, mokytojams ir mokiniams padėti siekti didesnės pažangos. Lietuva turi užtikrinti galimybę kiekvienam vaikui gauti geriausią švietimo kokybę, todėl ši parama pasieks daugumą pradinukų.

Planuojama, kad 2019 m. pradžioje naujos priemonės ir gamtos mokslams bei technologijoms mokytis reikalinga įranga bus skirta ir 5–8 klasėms. Ketinama nupirkti priemonių maždaug už 3,5 mln. eurų. Gimnazijų 9–12 klasės gamtos mokslams skirta įranga aprūpintos jau ankstesniais metais. Parengta pagal Švietimo ir mokslo ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimą

Vilkas – gana šiuolaikiškas, jo sąnariai ap rūpinti guoliais. Žurnalas skirtas tiek dabar studijuojantiems, tiek ir būsimiesiems studentams. Jo tematika – labai įvairi: nuo gana išsamių straipsnių apie ketvirtosios pramonės revoliucijos įtaką tiek gamybai, tiek studijoms iki komiksų rubrikos „VGTU mitai ir legendos“. Tik gal kiek abejotina, ar tikrai reikėjo net keliuose puslapiuose pateikti to paties prorektorius arba fakulteto dekanės nuotrauką, tarsi redaktorai būtų pritrūkę medžiagos ir taip užpildę vieną kitą tuščią puslapį.

Skaitantieji šį žurnalo numerį sužinos apie VGTU mokslo darbus, jau plačiai žinomus pasaulyje, tarptautinius ryšius, atsakingų ES pareigūnų vizitus, naujas arba labai ryškiai atnaujintas studijų programas. Išryškinta labai svarbi šių studijų dalis – tarpdiscipliniškumas ir tarpkryptiškumas. Labai išsamiai papasakota apie buvusio VGTU

rektorius (beje, ir vieno iš Lietuvos mokslininkų sąjungos kūrėjų, dabar mininčio jau 50 metų trunkančios profesinės veiklos jubiliejų) prof. Edmundo Zavadsko darbus. Leidinyje buvęs rektorius primena, kad netrukus po nepriklausomybės atkūrimo, 1990 m. spalio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas pripažino tuometinį VISI universitetu.

Būsimųjų studentų dėmesį prikaustys pasakojimai apie naujas finansinių technologijų studijas, apie VGTU absolventę „Boeing 737“ lėktuvo pilotę Liną Makalauskaite, skrydžiuose jau praleidusią beveik 6 tūkst. valandų, apie VGTU doktorantę Jūratę Janutėnaitę-Bogdaniene, kuri tiki, kad naujų sprendimų radimas yra „tik laiko ir pastangų klausimas“, kad net ir klaida yra teigiamas dalykas, nes tyrėją daug ko išmoko. Parengė J. J.

KVIETIMAI Į RENGINIUS

Kvietimas į diskusiją Lietuvos mokslų akademijoje

Maloniai kviečiame Jus dalyvauti diskusijoje „Sumaniosios specializacijos programos eiga ir ko dar galima siekti“. Renginys vyks 2018 m. gegužės 29 d. (antradienį) Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius). Pradžią 15 val.

Pranešimą „Sumanioji specializacija: kas buvo, yra ir ko galima tikėtis“ skaitys akad. Gintaras Valušis. Diskusiją moderuos akad. Gintautas Tamulaitis. Dalyvaus: švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė,

ūkio ministras Virginijus Sinkevičius, LMA viceprezidentas akad. Zenonas Dabkevičius, Lietuvos darbdavių konfederacijos generalinio direktoriaus pavaduotojas Vaidotas Levickis, švietimo ir mokslo ministro patarėjas akad. Eugenijus Butkus, Lietuvos mokslų tarybos pirmininkas prof. Dainius Haroldas Pauza, Gyvybės mokslų centro direktorius dr. Gintaras Valinčius, Vilniaus Gedimino technikos universiteto profesorius habil. dr. Vytautas Martinaitis ir kiti.

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
(Pavadoja Valentas Daniūnas)
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslo Lietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslo Lietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslo Lietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.